

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

**Vývoj pánského oblečení v první polovině 20. století
v anglosaském prostředí**

The Development of men's clothing during the first half of 20th
Century in the Anglo-Saxon milieu

Bakalářská práce

Adam Šmiřák

Vedoucí práce: doc. Mgr. Radmila Švaříčková Slabáková, Ph.D.

Olomouc 2020

Čestné prohlášení: Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci na téma „Vývoj pánského oblečení v první polovině 20. století v anglosaském prostředí“ vypracoval samostatně a s použitím citovaných pramenů, odborné literatury a internetových zdrojů.

Datum: 30.11.2020

Podpis:

Chtěl bych poděkovat paní docence Švaříčkové Slabákové za rady a pomoc při vytváření tohoto díla a jeho formulování v této podobě. Stejně tak bych rád poděkoval všem, kteří mi byli v posledních letech oporou.

Obsah

Úvod:	5
Literatura:	6
Prameny:	12
Vývoj pánského obleku	20
Vývoj smokingu	38
Vývoj fraku	47
Vývoj žaketu	51
Vývoj odění Stresemann.....	54
Závěr:	55
Glosář	57
Pokrývky hlavy	57
Obuv dle konstrukce.....	58
Obuv dle zdobení	58
Seznam literatury a pramenů.....	59
Seznam literatury	59
Seznam pramenů.....	60

Úvod:

Oblečení je podobně jako potrava či obydlí jedna z věcí, která člověka doprovází už od pravěku. Od té doby se však výrazně proměnilo a nabylo celou řadu různých funkcí – užitnou, hierarchickou či svůdnou a v dnešní době ještě více. Většina autorů, kteří se zaobírali a zajímají o dějiny odívání v průběhu dějin se zaměřují především na dámské odění, které přirozeně podléhalo většímu tlaku dobových tendencí. Tato práce však bude zaměřena zejména na pánský šatník střední a vyšší třídy v průběhu první poloviny 20. století. Stejně tak na jeho proměny a alternativy.

Práce jako taková je organizována v kapitolách, z nichž každá je věnována samostatnému druhu odění, které získalo v průběhu první poloviny dvacátého století popularitu, či alespoň dokázalo do tohoto století s popularitou vstoupit. Jedná se o přehlednější variantu, při které může čtenář pozorovat systematický vývoj ať už skladební či pragmatický u každého z těchto druhů či typů odění. První polovina dvacátého století představuje komplexní období pro odívání mužů, které se sice může na první pohled zdát neproměnlivé, avšak při pozorování v širším kontextu můžeme vidět jisté změny, které determinovaly jeho postavení. Změnila se tedy v těchto letech nějakým způsobem formalita jednotlivých typů odění? Nahradily některé typy odění druhé v běžném užívání? Kdy a proč? Zasáhly velké konflikty či velká hospodářská krize nějak do stratifikace odění? Odráží se oděvní kultura v té filmové?

K této práci je dodán rovněž glosář vybraných pojmů, se kterými se může čtenář při čtení této práce setkat. U prací s podobnou tematikou bývá zvykem, že se podobný slovníček či terminologický glosář v práci nachází. Důvodem je to, že při práci s dobovými prameny i sekundárním literaturou je do značné míry problematické ustanovit univerzální pojmy. Například ve Spojených státech se používá v případě modistiky, obuvnictví či některých hlavních částí odění jiná terminologie než ve Velké Británii či České republice. Problematické je pak i to, že v průběhu desetiletí se významy slov mění i v rámci jednotlivých zemí, a proto je potřeba vyhnout se v dnešní době již klasickému problému špatných překladů, které mohou pozměnit pravý význam slov.

Literatura a prameny jsou analyzovány separovaně, a to z důvodu toho, že se jedná o cizojazyčné práce i prameny. Dá se tedy předpokládat, že potenciální čtenář bude preferovat prvotní seznámení se s jednotlivými díly, které jsou v této práci citovány.

Literatura:

Literatura použitá při vypracování této bakalářské diplomové práci bude zejména amerického a britského původu. Prvním takovým příkladem je *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion* od Oscara E. Schoefflera¹ z roku 1973. Jak je v úvodu této publikace uvedeno, není tato kniha jen encyklopedií, ale i sociální historií s náhledem na pánské odívání. Na rozsahu více než 700 stran můžeme vidět detailní seznámení se s vývojem poměrně širokého spektra odění, které bylo typické pro muže žijící mezi lety 1900 a 1970 v anglosaském geografickém horizontu. Publikace se nevěnuje pouze hlavním částem odívání, ale i doplňkům a v závěrečných kapitolách i tématům technicky zaměřeným, případně vlivům a osobám, jež aktivně ovlivnily vývoj pánského odívání.

Jedním z nich je i Sir Hardy Amies. Tento muž byl osobním krejčím u královského dvora Alžběty II. V oblasti pánského odívání měl možnost sledovat a ovlivňovat vývoj již od 30. let 20. století. Začínal, podobně jako většina jeho kolegů, v sekcích spíše dámského odívání. Ostatně v té době docházelo k inovacím mnohem častěji, a proto bylo obvyklejší i navrhování módního zboží, které dosud jako koncept pánského šatníku plně rozvinuto nebylo. Podobně jako u řady dalších krejčích z Londýna, konkrétně pak ze čtvrti Savile Row, jde u něj vidět poměrně zásaditý konzervatismus a snaha o omezení, či přinejmenším zjemnění nástupu moderních typů odění. Z jeho dílny roku 1994 pak pochází kniha *The Englishman's Suit*², která, jak již název napovídá, je zaměřená na vývoj typického britského střihu obleku. Hardy Amies zde již jako vysloužilý krejčí vstupuje do role historika pánského odívání a snaží se mapovat současné střihy až do hlubokých dob vlády Karla I. a Karla II. Při zpracování této knihy pak využívá dobové hmotné i písemné prameny, historické monografie se zaměřením na pánské odívání, a především vlastní zkušenosti, jež nabral při setkáních s lidmi královského dvora, kterých se v první polovině 20. století vystřídal bezpočet. Nutno dodat i vzpomínky Eduarda VIII., proponenta a modernizátora moderního šatníku. Hardy Amies je autorem i dalších publikací, mimo jiné i *ABC of Men's Fashion*³, jež byla využita při vypracování internetové *The Black Tie Guide*⁴ od Petera Marshalla.

Tento muž je odborníkem na pánské společenské odívání zejména na formální a poloformální úrovni. Původní koncepce tohoto internetového díla měla být taková, že půjde jen

---

¹ SCHOEFFLER, Oscar. E.: *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974.

² AMIES, Hardy: *The Englishman's Suit*, London, 1994

³ AMIES, Hardy: *ABC of Men's Fashion*, London, 1964

⁴ MARSHALL, Peter. *Black Tie & Tuxedo History*, [online]. [Cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <<https://www.gentlemansgazette.com/tuxedo-black-tie-guide/black-tie-tuxedo-history/>>.

o menší příručku, jejichž účelem by mělo být poskytnutí stručných informací mladým lidem. Marshall si však záhy uvědomuje, že podobný přístup není hodnotný a neposkytuje skutečný náhled na problematiku pánského večerního poloformální oděni. Rozhodl se tedy rozšířit svoji práci jednak do hloubky a jednak do šířky studovaného předmětu. Zkoumá již nejen smoking v jeho současné podobě, ale i jeho historický vývoj a jeho relace s dalšími, dnes již zaniklými, částmi pánského šatníku. V tom mu pomáhá bohatý soubor historických pramenů rozličné povahy. Sám autor v úvodu uvádí řadu historických časopisů, knih etikety, dobových ilustrací, fotografií, filmů i samotných hmotných kusů oděni. Výsledkem mnohaletého výzkumu Petera Marshalla v této oblasti je pak práce čítající více než 90 000 slov, která je s vysokou pravděpodobností nejvíce komplexním dílem zaměřeným na specifický druh oděni. Z původního pojetí jednoduché stránky s úzkým návodným obsahem tudíž zůstal pouze název a úvodní strana. Od roku 2018 pak spadá pod internetový magazín *Gentleman's Gazette*, jehož hlavním přispěvatelem po většinu existence je Sven Raphael Schneider.

Tento původně studovaný právník německého původu vede svůj magazín zejména internetovou podobou, avšak z jeho dílny pochází i kniha *Gentlemen Of The Golden Age*⁵ z roku 2015. Tento autor se zabývá zejména dějinami pánského odívání ve 20. a 30. letech 20. století, a to se zaměřením na formálnější styly. V rámci těchto dvou dekad lze u něj vidět práci jednak s dobovými materiály americké a britské provenience, ale skrz jeho původ i užívání dobových materiálů z Německa. Jeho články zaměřené na tohle období pak mají vyšší úroveň kvality zpracování i hlubší náhled než jiné, které jsou zaměřeny spíše na popularizaci obecných témat odívání a jejich rozšíření mezi čtenáře a posluchače. Jeho knihovna pak obsahuje poměrně pestrou škálu publikací se zaměřením na obecná i konkrétní témata spojená s dějinami odívání. Jednou z takových je i *Sharp Suits*⁶ z dílny Erica Musgrava.

Předmluvu k tomuto vydání z roku 2019 pak vytvořila Kathryn Sargent, která se zapsala do dějin jako první krejčová, jež se prosadila v jinak muži opanované Savile Row. Eric Musgrave dlouhou dobu vystupoval jako předseda představenstva UK Fashion & Textile Association, jejíž prezidentkou je princezna Anna, a která spojuje návrháře, krejčí a osoby spjaté se zpracováním textilií ve Spojeném království. Dále pak pracoval jako konzultant v oblasti odívání. Ve své publikaci se snaží přiblížit vznik a vývoj pánského obleku podobně jako již zmíněný Hardy Amies. Můžeme se v ní setkat s řadou dobových ilustrací i fotografií, které autor využívá k dokreslení textu, jenž je zaměřený na vývoj různých stylů pánského

---

⁵ SCHNEIDER, Sven Raphael: *Gentlemen Of The Golden Age*. Gentleman's Gazette. 2015

⁶ MUSGRAVE, Eric: *Sharp Suits*. London. 2019

obleku v průběhu dekad 20. století. Autor se věnuje i barvám a textilu, který se v jednotlivých dekádách používá. Časté jsou pak i přímé citace z úst tvůrců pánské módy druhé poloviny 20. století, tak i jiných historiků odívání, mezi které patří i Farid Chenoune.

Farid Chenoune je autorem knihy *History of Men's Fashion*⁷ z roku 1995. Tento francouzský historik odívání je autorem publikací, jež jsou zaměřeny zejména na pánské odívání v průběhu 20. století. Původně absolvent Sorbonny, který se věnuje tématům spojeným zejména s francouzským oděvním průmyslem, se v tomto díle pouští do geneze pánského šatníku od dob Beau Brummela a jeho současníků až po 90. léta 20. století. Kniha rozdělená na čtyři hlavní kapitoly pak nabízí nejenom náhled na samotné oblečení, ale i vlivy, které jej formovaly, a které vymodelovaly pánské odění do podoby konce 20. století. První kapitola je zaměřena na vývoj fraku a redingotu v období počátku tzv. dlouhého 19. století. Druhá kapitola pak sleduje rozvoj moderních kabátů a žaketů, jejichž vývoj sahá do druhé poloviny dlouhého 19. století. Třetí pak mapuje vznik moderního obleku a Stresemannu, časově je pak tento vznik sledován v letech 1914 až 1940. Čtvrtá pak rozebírá vznik poválečné módy spjaté s novými střihy a vzestupem kontrakultur i rozličných subkultur. Vzhledem k původu autora nepřekvapí, že v rámci své publikace věnuje velkou část prostoru francouzským oděvním zvyklostem a způsobům. Zároveň se Chenoune věnuje do značné míry i anglosaskému odění. Lze to pochopit z toho hlediska, že velká část stylů i druhů odění pánského odění ve Francii bylo právě přejato ze Spojeného království i Spojených států. V rámci této práce je tedy možné využívat zejména tyto části, jelikož se autor v některých směrech až vyčerpávajícím způsobem pouští do zkoumání konkrétních kusů i celých kombinací, jež v době první poloviny 20. století vznikly a mezi dobovými gentlemany se uchytily.

Knihu totožného názvu pak můžeme najít i z pera Nicholase Storeyho. *History of Men's Fashion*⁸ vydanou roku 2008 v Londýně. Autor, který je původním povoláním právník se rozhodl sepsat knihu, která mapuje nejenom historii společenského odění na britských ostrovech, ale přibližuje i místní klasická krejčovství a prodejny odění, jež se objevují v ulicích Londýna a nejbližším okolí. Z jeho tvorby je nutno i uvést knihy, které doplňují tuto publikaci, a to *History of Men's Accessories*⁹ a *History of Men's Etiquette*¹⁰. Nutno říci, že autor je podobně jako Amies poměrně dost konzervativní a v případě analýzy vybraných kusů pánského odění se projevuje především svojí zdrženlivostí a zásaditostí, kdy upozorňuje na pravidla, která

---

⁷ CHENOUNE, Farid. *History of Men's Fashion*. Paris. 1995

⁸ STOREY, Nicholas. *History of Men's Fashion*. Barnsley. 2015

⁹ STOREY, Nicholas. *History of Men's Accessories*. 2011

¹⁰ STOREY, Nicholas. *History of Men's Etiquette*. 2011

už v určitých dekádách byla považována za překonaná. Stejně tak lze usoudit ze způsobu, jakým autor píše, že nepatří mezi velké příznivce modernizování šatníku a preferuje spíše jeho konzervování. Důležité je však zmínit i to, že navzdory těmto postojům podává ucelený pohled na důležitá místa i osoby spjaté s pánským odíváním v Anglii první poloviny dvacátého století a přichází s řadou faktů, které jsou důležité i pro pochopení způsobu zpracování daných textilních látek a v následném procesu i oblečení samotného. Mimo jiné se pak odkazuje i na vliv univerzit meziválečného období při náhledu na vývoj odívání. V podobném směru je orientovaná i následující kniha, tentokrát však na druhé straně Atlantského oceánu, a to konkrétně na severovýchod Spojených států amerických.

Kniha *Ivy Style*¹¹ vznikla jako společné dílo několika autorů. Prvním je Christopher Breward, profesor kulturních dějin na univerzitě v Edinburghu. Druhým pak Peter McNeil, profesor historie módy na University of Technology Sydney. Dále pak Christian Chensvold a profesor G. Bruce Boyer, oba novináři se zaměřením na pánskou módu. Posledním pak Masafumi Monden, vyučující u The University of Sydney se zaměřením na design a historii odívání. Práce pak byla redakčně zpracována Patricií Mears, která již redigovala díla podobného typu se zaměřením na módu 30. a 40. let v ženském šatníku. Jak sama uvádí na začátku, jejím cílem bylo v případě tohoto díla uvést výrazný styl pánského odění, tzv. Ivy Styl do širšího kontextu vývoje dějin odívání. Kniha je rozdělena do tří chronologických sekcí, ve kterých procházel tento styl odívání postupným vývojem. V knize jsou analyzovány vlivy, které do tohoto stylu odívání v Severní Americe zasáhly a jakým způsobem se pak zpětně upravené vrátily do zemí, ze kterých původně přišly. V knize se lze setkat s řadou dobových fotografií, hmotných pramenů a rovněž pak rozhovory s jednotlivými autory, kteří vyjasňují svůj přínos do dané publikace. V tom směru bych zejména pracoval s prvními dvěma částmi, které jsou věnovány meziválečnému a raně poválečnému období, kdy lze vidět výrazné změny v průběhu dekád.

Dalším příkladem díla se zaměřením na dějiny pánského odívání budiž *Handbook of English costume in the twentieth century, 1900-1950*¹² z dílny dvou autorů britského původu. Kniha byla publikována roku 1973 a vyšla z per Alana D. Mansfielda a Phillis Emily Cunningtonové, v obou případech britských historiků odívání. Dílo Phillis Cunningtonové je podobně jako u jejího manžela, Cecilla Willetta Cunningtona, považováno za jedno ze

---

¹¹ MEARS, Patricia et al.: *Ivy Style*. New York. 2012

¹² MANSFIELD D., Alan a CUNNINGTON Phillis, E.: *Handbook of English costume in the twentieth century, 1900-1950*. London. 1973

základních v rámci oboru dějin odívání. Jejich rozsáhlé sbírky hmotných pramenů a listin, se kterými pracovali, pak po jejich smrti přešli do vlastnictví galerie umění v Manchesteru. *Handbook of English costume in the twentieth century, 1900-1950* je rozdělena na dvě hlavní sekce. V první se můžeme blíže seznámit s dámským šatstvem a v té druhé pak s tím pánským. Dá se tedy odvodit, že pro vypracování této práce bude relevantní zejména na druhá. V té se můžeme setkat nejenom s konkrétním popisem detailních změn v pánském šatníku, ale i faktory, kterými se tyto změny podmínily. Z hlediska dějin každodennosti je nutné navíc ocenit to, že v příloze knihy je k dostání i text s vývojem kupní síly britské libry v jednotlivých dekádách první poloviny dvacátého století a stejně tak je přítomen soupisek přidělového systému, který ve Spojeném království fungoval v průběhu druhé světové války a v raných letech poválečných.

Významným nestorem v dějinách odívání je pak James Laver. Tento britský historik umění, muzejní kurátor a jeden ze prvních historiků odívání se zasloužil o pozvednutí jinak okrajové části historiografie a pomohl ustanovit metodologii a postupy, kterými lze pracovat s dobovými textiliemi a oblečením. Z jeho akademické produkce jsem v této bakalářské práci využil publikaci s názvem *The Concise History of Costume*¹³ původně z roku 1968. Tato monografie se zaměřuje na odívání zejména spojené s britskými ostrovy. Laver zde pracuje nejenom s pánským oděním, ale rovněž s pestrou škálou dámských šatů. Časový úsek knihy je sice širší než v případě této bakalářské práce, nicméně velká část je zaměřena i na období, ve kterém strávil Laver podstatnou část svého života, tj. první polovinu dvacátého století. A právě tato část se jeví jako relevantní zdroj při vypracování práce podobného typu. Dílo je navíc zaměřeno především na historii odívání, a ne na jeho filozofii či psychologii, kterým Laver věnoval podstatnou část svého bádání v průběhu své akademické tvorby.

V českém prostředí se pak můžeme setkat v dějinách odívání zejména s neobyčejně bohatou tvorbou dr. Ludmily Hartmannové Kybalové, jež byla zodpovědná za vytvoření knižní série *Dějiny odívání*¹⁴ s komplexním náhledem na daný okruh témat od pravěku až po současnost. Hartmannová Kybalová je v této oblasti pravděpodobně nejvíce vlivnou osobou, která měla vliv na ucelení a zefektivnění postupů při analýze vývoje oděni pro obě pohlaví a stejně tak doplňků k nim náležících. Rovněž v rámci české historiografie je zapotřebí zmínit dílo dr. Miroslavy Burianové s názvem *Móda v ulicích protektorátu*¹⁵ z roku 2013. Již z názvu

---

¹³ LAVER, James: *Costume and Fashion: A Concise History*. New York. 2002.

¹⁴ HARTMANNOVÁ KYBALOVÁ, Ludmila: *Dějiny odívání*. Praha. 1996

¹⁵ BURIANOVÁ, Miroslava: *Móda v ulicích protektorátu*. Praha. 2013

můžeme vytušit, že dílo je pak specificky zaměřené zejména na první polovinu 40. let dvacátého století. Burianová v současné době zastává roli kurátorky textilních sbírek Národního muzea. Na dřívější epochy se pak soustřeďuje mimo jiné i dr. Milena Hajná se svým dílem *Šaty chodící*¹⁶ z roku 2016 či dr. Dagmar Kutílková a její *Vojenské odívání*¹⁷ z roku 2008.

---

¹⁶ HAJNÁ, Milena: *Šaty chodící*. České Budějovice. 2016

¹⁷ KUTÍLKOVÁ, Dagmar: *Vojenské odívání*. Praha. 2008

Prameny:

Společnost první poloviny dvacátého století byla do značné míry ovlivněna i jasně danými pravidly. Tato pravidla měla za úkol usnadnit společenskou komunikaci a umožnit bezrozporné vyjednávání mezi jednotlivými členy společnosti na základě jejich postavení. Nutno říci, že velká část těchto pravidel byla původně nepsaná a některá dokonce v nepsané podobě zůstala i nadále. Řada autorů se však pokusila minimálně část z nich kodifikovat do psané podoby, a to v pravidelných intervalech, kdy bylo potřeba upravit „kodex chování“ podle standardů aktuální doby, ve které se autor nacházel. První knihou etikety, která vznikla hned roku 1901, bude *Etiquette for all occasions*¹⁸ od Florence Burton Kingsland. Stejně tak se ve své tvorbě věnovala výchově dětí a k jejich volnému času napsala separátně knihu se zaměřením na venkovní i domácí hry. Celkem 37 kapitol pojednává o dobových mezích v chování americké společnosti v předválečném období. Podobně jako knihy následující i tato začíná seznamováním. Předposlední kapitola se zabývá vlivy v britské etiketě a poslední kapitola je pak věnována zajímavým faktům v etiketě dalších zahraničních zemí, konkrétně Německa a Francie. K této práci je relevantní zejména 22. kapitola věnována odívání mužů v předválečných Spojených státech. Citovat budu pouze jednu z těchto dvou knih, a to první zmíněnou. Důvod k tomu je prostý. Obě knihy jsou totiž v této kapitole i v dalších kapitolách se zaměřením na odění totožné. Lze tedy odvodit, že autorka při sepisování obou knih pravděpodobně buď neshledala změny v odění za dostatečně výrazné, nebo že jim nepřikládala v tomto směru patřičnou důležitost.

Druhou knihou etikety budiž *Putnam's Handbook of etiquette*¹⁹ z roku 1913 od Helen Lefferts Roberts. Kniha o 26 kapitolách obsahuje stručnější, avšak stále přesné informace o tom, jak by se měl dobový člověk ve Spojených státech a Velké Británii chovat. Kniha vyšla jak v New Yorku, tak i Londýně. Odění zde nemá samostatnou kapitolu, ale můžeme se s ním setkat při popisu jednotlivých společenských akcí. Nutno však říci, že obsahuje jenom základní popis a autoritativně předává informaci čtenáři, který se může dozvědět o základech odívání pro různé příležitosti. Rozsah knihy jako takové je podobný jako u knih Florence Kingsland, tj. zhruba okolo 500 stran.

---

¹⁸ KINGSLAND, Florence Burton: *Etiquette for all occasions*. New York. 1901 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/etiquetteforallo00kingiala/mode/2up>>

¹⁹ ROBERTS, Helen Lefferts: *Putnam's Handbook of etiquette*. New York. 1913 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/cu31924031449048/>>

Třetím, respektive čtvrtým takovým příkladem v průběhu dvacátého století budiž tvorba Emily Holt a její kniha *Encyclopædia of etiquette*²⁰ z roku 1915. Tematické členění na 24 kapitol a následné rozdělení do řady menších podkapitol postihuje většinu lidských činností, se kterými se tehdy člověk střední a vyšší třídy mohl dostat do styku. V první kapitole se seznámíme přirozeně se seznamováním a v poslední je obsaženo téma pánských klubů, společností a gentlemanských spolků. V průběhu kapitol, jež jsou věnovány například večeři, opeře či kulečnicku se můžeme dozvědět, jak vypadal dobových předpis odívání v polovině druhé dekády dvacátého století. Předchozí vydání knihy bylo z roku 1912, avšak stejně jako u dalších knih etikety se většinou lišilo minimálně.

Počátek 20. let 20. století pak přinesl vydání další řady knih etikety. Ještě roku 1920 vydala Emily Holt přinesla v novém vydání *Everyman's encyclopædia of etiquette*²¹, které je však o více než 200 stran kratší. Představuje dostupnější a simplifikovanou verzi jejího předchozího díla. Rovněž počet kapitol se snížil na osm a obsahuje jen to nejnnutnější v oblasti chování. O rok později pak vychází dílo z pera Lillian Eichler Watsonové s názvem *Book of etiquette*²². Původním povoláním textařka a jedna z mála žen aktivních v reklamě tak učinila poté, co jí a jejímu zaměstnavateli byla zákaznicky vrácena várka starých knih od Holtové. Tento krok se ukázal být moudrým a nová kniha zaznamenala úspěch. Vzhledem k jejímu věku 19 let lze považovat takový úspěch za dvojnásobný. Etiketě se pak věnovala i po zbytek svého života. Kniha je rozdělena na dva svazky a několik kapitol, které se strukturou podobají knihám od Holt. Ve čtvrté části a konkrétně druhé kapitole s názvem „Dress“ se pak můžeme setkat s materiálem, který je možné využít při vypracování této práce. Autorka zde rozebírá důležitost nejenom prvního dojmu, který šatstvem učiníme, ale i to, jak a kde by se měl konkrétní druh šatů užívat. Lze si v průběhu čtení povšimnout i toho, že autorka se nebojí dotknout i různých barevných kombinací a aktuální módy. Dílo lze tedy zařadit svojí podobou mezi modernější přístupy minimálně při pohledu na postoj k tématu odívání. Stará pravidla viktoriánské epochy v něm již nejsou natolik zřetelné, jako například u Holtové.

Velkou osobností meziválečného období v oblasti etikety je pak Američanka Emily Post. Tato odbornice na etiketu se narodila roku 1872 do vážených poměrů tehdejší společnosti.

---

²⁰ HOLT, Emily: *Encyclopædia of etiquette*. New York. 1915 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/cu31924014097301/mode/2up>>

²¹ HOLT, Emily: *Everyman's encyclopædia of etiquette*. New York. 1920 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/everymansencycl00holtgoog/>>

²² WATSON, Lillian Eichler. *Book of etiquette*. New York. 1921 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/bookofetiquette00wats/mode/2up>>

Navzdory své prvotní kariéře spisovatelky se v oblasti etikety realizovala až po první světové válce a roku 1922 vydala své Magnum opus, knihu s názvem *Etiquette in Society, in Business, in Politics, and at Home*²³. Kniha svým rozsahem i hloubkou výrazně převyšuje předchozí dvě knihy. Více než 600 stran je rozdělených do 38 kapitol. Emily Post zde rozebírá drtivou většinu míst, společenských akcí a činností, které jsou spjaty se životem podobné společenské třídy, jaké byla autorka. Precizní výběr jazyka, avšak zároveň i jistá zdrženlivost jsou typické pro dané dílo. Je však zapotřebí říci, že Emily Post tohle své dílo v pravidelných intervalech editovala a v upravených, redigovaných verzích opětovně vydávala. V pozdějších verzích tudíž chybí některá témata typická pro meziválečné období, a naopak se objevují nové způsoby náhledu na problematiku společenského chování. V případě bakalářské práce je možné využít vícero kapitol, avšak nejvíce relevantní se v tomto směru ukazuje kapitola 33. se zaměřením na „Dress“. Zde je vysvětlováno, jaké odění se sluší pro meziválečné společenské akce i domácnost tehdejších Spojených států. Odkazem Emily Post je pak i její institut, který dodnes funguje jako jeden z hlavních edukačních zdrojů v oblasti etikety.

Další osoba, která sepsala způsoby vybraného chování bude Millicent Fenwick. Tato vysoce postavená politička a diplomatka ze Spojených států. Původně redaktorka pro magazín *Vogue* stála roku 1948 za vydáním *Vogue's book of etiquette*²⁴. Dílo o osmi sekcích, 73 kapitolách a více než 650 stranách textu je podobně komplexní jako řada ostatních knih etikety. Obsahuje však i zvláštnosti, mezi které patří například krátký slovníček na správnou výslovnost či seznam špatně chápaných či interpretovaných slov. Je přinejmenším zvláštní, že při vytváření těchto seznamů preferuje Fenwick spíše výslovnost dle britské, konkrétně oxfordské, angličtiny před tou standardní americkou. Stejně tak volba lexika a jeho výklad mají tendenci se klonit k britským způsobům. Pozorovatelné je to i v případě osmé sekce, která je věnována dámskému, pánskému i dětskému odění. Ta je ostatně použita i v této bakalářské práci jako pramen týkající se poválečných standardů odívání. Fenwick tuto sekce rozděluje podle různých činností, a navíc dělí odění i na venkovní i (pří)městské. Dá se tedy odvodit, že stále zastává rozlišení na základě standardů, kdy jisté barvy či stříhy nemají v městské zástavbě, a naopak v širším venkově pohledávat. Nakonec pak přidává i doplňky, z nichž některé, jak sama podotýká, jsou již zastaralé a patří spíše do meziválečného období či edwardovské éry. Tato

---

²³ POST, Emily: *Etiquette in Society, in Business, in Politics, and at Home*. New York. 1922 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/etiquetteinsoci00postgoog/>>

²⁴ FENWICK, Millicent: *Vogue's book of etiquette*. New York. 1948 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/voguesbookofeti00fenw/page/n9/mode/2up>>

pasáž pak má ve zvyku ukázat vždy to, co se slušelo nosit a čemu se naopak měl decentní člověk vyhnout.

Osobností poválečných norem chování ve Spojených státech amerických je pak i Amy Vanderbilt. Narodila se do velmi zámožné rodiny Vanderbiltů, kteří byli odpovědni za masivní výstavbu železničních tratí v oblasti Severní Ameriky. Její publikace *Complete Book of Etiquette*²⁵ je pak jedna z hlavních poválečných knih etikety ve Spojených státech. Ačkoliv poprvé vyšla roku 1952, tak byla podobně jako u Emily Post v pravidelných intervalech upravována podle aktuálních požadavků společnosti. Pracovat na knize začala autorka již od poloviny 40. let 20. století. Z toho důvodu taky nepovažuji přesah v časovém rozmezí o dva roky za relevantní. Obzvláště pak, když si uvědomíme, že etiketa se nerozvíjí závratným tempem a řada pouček obsažených v prvním vydání knihy je stále poplatná. Ostatně autorka sama přiznává na začátku své knihy, že k převratným změnám sice čas od času dochází, avšak ty potřebují zásadní kauzalitu. Dílo je rozděleno na devět hlavních částí a ty jsou pak rozděleny na kapitoly, jichž je v knize celkem 75. Vanderbilt se snaží podat komplexní návod na všechny možné situace. Obsaženo je tedy vše od správného chování ve vaně až po audience u papeže. Rozsahem je při 700 stranách jednoznačně největším dílem, které bude v rámci pramenné základny zpracováno a citováno. Citována pak bude zejména kapitola 17, která obsahuje řadu informací k pánskému odění. Můžeme se zde dočíst to, jak má vypadat a kde jej nosit. Na druhou stranu zde Vanderbilt varuje i před místy, kde by se naopak jisté části odění objevit neměly a uvádí k tomu specifické důvody.

Dalším druhem pramenu, který je možné použít v případě dějin odívání, jsou dobové časopisy a magazíny. Mezi prominentní periodika této doby patřil i časopis *Esquire*. Ten vychází ve Spojených státech od roku 1933. Spoluzakladateli byli David A. Smart, Henry L. Jackson a třetím v roli editora pak Arnold Gingrich. *Esquire* vznikl odštěpením od jiného časopisu, kterým byl *Apparel Arts*. Ten začal vycházet již o dva roky dříve a jeho cena se při vydání pohybovala ve výši 50 amerických centů. Oba dva časopisy byly od počátku zaměřeny zejména na pánského čtenáře, který se chtěl dozvědět aktuální poměry ve vývoji pánské garderoby a vidět ukázky toho, co bylo považováno za aktuální. Na nákup časopisu pak byl čtenář lákán i velkými jmény, jež psaly své články do obou časopisů. Můžeme se tudíž setkat v různých vydáních se články spisovatelů jako byl Ernest Hemingway, John Dos Passos, Douglas Fairbanks Jr. a řada jiných. Kromě bohatých popisků soudobého pojetí oblečených

---

²⁵ VANDERBILT, Amy. *Complete Book of Etiquette*. New York. 1952 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/amyvanderbiltsc00vandrich/page/n7/mode/2up>>

gentlemanů můžeme vidět i bohaté ilustrace, kterými jsou oba časopisy zdobeny. Mezi autory těchto ilustrací patřili například Laurence Fellows, Leslie Saalburg či Robert Goodman. Ilustrace jsou ve své koncepci minimalistické, zasazené do společenského kontextu a jde v nich poznat situace, která se odehrává. Mezi další časopisy, které lze v tomto směru užít jsou katalogy obchodních domů, které nabízely dobové konfekce. Můžeme se tudíž setkat se sérií brožur *Everyday Fashions 1909-1920*²⁶, *Everyday Fashions of the Twenties*²⁷, *Everyday Fashions of the Thirties*²⁸, *Everyday Fashions of the Forties*²⁹ které využívají podkladů, jež vyšly v průběhu první poloviny dvacátého století v rámci obchodů *Sears*. Za jejich pečlivý výběr lze vděčit dvěma ženám. JoAnne Olian, která zastává roli emeritní kurátorky Museum of the City of New York a vydala díl pro léta 1909-1920 a pak 1940-1950. Stejně tak Stella Blum, americká historička módy, která vydala díly pro dvacátá a třicátá léta. V rámci příloh se pak lze setkat i s vybraným dílem Carol Belanger Grafton, *Fashions of the Thirties*³⁰, který představuje typické střihy a kusy soudobého odění v jednoduchých vyobrazeních.

První polovina dvacátého století se nese i v duchu rozvoje filmu. Jako pramenný materiál je tedy možné využít i řadu filmů, které v této době vznikly. Zejména s rozvojem zvukového filmu, zlepšení techniky kamer i úrovně záběrů, případně s rozvojem dodatečné kolorizace je možné si povšimnout částí odění i jejich barev a střihu. Z pestrého seznamu 200 zhlédnutých filmů jsem se rozhodl vybrat ty, které v každém odění něco vyobrazovaly.

Výběr pramenů a následná práce s nimi je podmíněna řadou aspektů. Prvním představeným pramenem v tomto směru jsou dobové příručky etikety. Ty představují bohatý zdroj informací zejména písemného charakteru, a to napříč dekadami. Obsahují na jedné straně popis konkrétního oblečení a všechny jeho základní i většinu doplňkových elementů, které se mohly vyskytnout. To je zapotřebí kvitovat, neboť se tak nabízí konkrétní náhled specifický co do hloubky i rozsahu. Rovněž je velkou výhodou to, že v knihách jsou zmíněny konkrétní místa i časové termíny, na které se každá část odění nosila či používala. Lze tudíž najít poměrně široké spektrum společenských akcí, jež byly ve své době typické pro střední a vyšší vrstvy. Na druhou stranu řada těchto knih varuje i před tím, kde se jisté druhy odění nosit nesluší či nedoporučuje. Další pozitivní vlastností tohoto druhu pramene je i to, že osoby zodpovědné za jejich sepsání se většinou pohybovaly v kruzích, které byly charakteristické pro variabilitu své garderoby a

---

²⁶ OLIAN, JoAnne: *Everyday Fashions 1909-1920*. New York. 1995

²⁷ BLUM, Stella: *Everyday Fashions of the Twenties*. New York. 1981

²⁸ BLUM, Stella: *Everyday Fashions of the Thirties*. New York. 1986

²⁹ OLIAN, JoAnne: *Everyday Fashions of the Thirties*. New York. 1992

³⁰ GRAFTON, Carol Belanger: *Fashions of the Thirties*. New York. 1993

její pravidelné obměňování v průběhu stejného dne. Na stranu druhou je však potřeba si uvědomit, že i tento druh historického pramene má své limity v míře potenciálního přínosu do tématu dějin odívání. Čistá deskripce daného odění do značné míry působí autoritativně a v několika směrech představuje předpis tvrdší, než jsou soudobé předpisy vojenských uniforem. Zde se pak nabízí minimálně jedno úskalí. Tím je malý důraz na změnu. Autorky těchto knih zřejmě psaly své knihy v nejlepším svědomí i vědomí tak, aby posloužily co největšímu okruhu různých lidí, kteří se ocitli v širokém spektru situací. Nicméně již nedokázaly pochytit jakým směrem se oblečení vyvíjelo. V pramenech tudíž najdeme jen zřídkakdy oblečení moderního či přechodného typu, ale spíše se tam nachází typy, jež byly stabilní a měnily se pouze v extrémních detailech a na velmi dlouhé časové ose. Náhled se tedy v tomto směru nabízí takový, že autorky představují spíše oblečení, jaké by „mělo správně být“ než jaké skutečně bylo.

Za účelem nezkreslení náhledu při studiu dějin odívání je tedy nutné hledat i jinou pramennou základnu. Pokud jsou knihy etikety v některých aspektech až příliš prudérní a úzkoprsé, pak je zapotřebí se podívat i na opačný pohled na věc. Ten se může nabídnout prostřednictvím dobových pánských časopisů, ve kterých je do značné míry zastoupeny i listy věnované pánskému odívání. Jednoznačně pozitivní v tomto směru je fakt, že oblečení je zde vyobrazeno dle nejnovějšího pojetí a všímá si tudíž zejména odlišného typu odění. V tomto významu odlišného vůči knihám či příručkám etikety, jež v této době vychází. Je však nutno si uvědomit, že tento fakt nevyklučuje přítomnost formálního či poloformálního odění v tomto druhu pramene. Je mu zde však dána menší důležitost a spíše repetitivní vyobrazení. Častější je setkání s neformálním či volnočasovým odíváním, jež v knihách etikety už z principu věci je omezeno co do hloubky, tak i do šířky obsahu. Navíc se zde častěji setkáváme s módními alternativami vzniklými v průběhu jedné sezóny, jež například v knihách etikety vůbec obsaženy nejsou. Velkou výhodou tohoto druhu pramene je pak i to, že obsahuje četné a bohaté ilustrace většinou v barevném provedení. Dobový čtenář si tudíž mohl okamžitě představit, jak daný kus vypadá. Tato varianta je mnohem schůdnější, a navíc dostupnější než rozsáhlé deskripce bez dostatečného ilustrativního či fotografického materiálu. Zároveň je však nutné si uvědomit i jistý limit, který v tomto směru existuje. Pánské odění první poloviny dvacátého století bylo stejně jako po většinu předchozího století minimalistické ve své základní koncepci i ve způsobu jeho vytváření. Dobové ilustrace jsou pak v tomto směru koncipovány velmi podobně. Lze rozpoznat základní strukturu, veškeré barvy i střih, avšak častokrát doplňky a detaily bývají vyobrazovány méně či vůbec. Najít je pak můžeme úplně separovaně v odlišné

sekcí daného výtisku. Historik odívání by však jistou pozornost měl věnovat i jim, jelikož častokrát o sociální příslušnosti či ekonomickém postavení svého nositele řekly více než základní části odívání. Obzvláště pak na vyšších příčkách žebříčku formality mohou sloužit jako znak jisté distinkce. Stejně tak je v případě časopisů jistou nevýhodou, že muži v ilustracích i popiscích jsou častokrát idealizováni, či přinejmenším standardizováni do určité podoby, která nemusela nutně korespondovat s běžným dobovým průměrem. Vzniká tak riziko, že v případě nekritického přejímání by si autor a následně i potenciální čtenář mohli vytvořit spíše ideální podobu než reálnou. Oblečení by bylo tudíž v některých případech představeno takové, jaké by „mohlo být“ než jaké skutečně bylo.

Dalším pramenem tudíž mohou být fotografie a filmy, jež v této době vznikly. Oblečení je realisticky vyobrazeno včetně kombinace detailů i míst, kde se většinou dané typy garderoby nosily. Zvyšující se popularita filmu a jeho lepší dostupnost v biografech své doby znamenaly, že divák měl možnost vidět u herců různé typy odění. Vzhledem k tomu, že koncept módy je založený do značné míry na mimice vyzoborovaného, pak se nabízí mužům v této době možnost vyhledat inspiraci u dobře oděných herců. Klasický Hollywood byl dominantou světové kinematografie a dokázal produkovat filmy různých žánrů, ve kterých se objevují situace vyžadující různá odění. Toto odění pak představuje důkaz o tom, co se tedy v dané době a na určitých místech i situacích nosilo. V tomto směru pak stojí za zmínku i to, že většina daných kusů byla v osobním vlastnictví herců a ti je pak používali při natáčení různých filmů a užívali je i v soukromí a civilním životě. Rozdíl oproti ženám, které měly častokrát garderobu přichystanou ke konkrétní roli, je v tomto směru značný, co se týče relevance k citování v rámci této práce. Podobně tak fotografie nabízejí vhodný pramen, jež lze interpretovat na základě prostředí, doby i konkrétní události, ve které se šat nacházel. Výhoda tohoto druhu pramene je ta, že se v něm dají častokrát lépe definovat detaily různých druhů odění. Rovněž tak, že v případě filmů mají ať už herci nebo jimi hrané role nějaké pozadí a situační kontext. Tento aspekt například v případě magazínů chybí či není dostatečně rozvinut. Naopak jistou nevýhodou může být to, že většina filmů je v této době natáčena v černobílém provedení. Pokud nebyly dané snímky dodatečně kolorizovány, pak se přesná identifikace barev a jejich odstínů stává přinejmenším komplikovanou. Absence barev je pak v této době typická i pro dobové fotografie a platí pro ně tedy stejný problém jako v případě dobového filmu. Je nutné si uvědomit, že barevné rozpořádání toho či onoho kusu odění hrálo v první polovině dvacátého století velkou roli a v případě některých odění pak definovalo i vkus, kterým se daný nositel projevoval. Jeho opomenutí by bylo tudíž dle mého názoru nešťastné.

Téma podobného typu lze tedy řešit do značné míry použitím různých pramenů. Využitím jednoho typu pramene bychom pravděpodobně vytvořili jen jednostranný pohled na problematiku pánského odívání v první polovině dvacátého století. Komparací pramenů různého charakteru však můžeme vytvořit bližší, exaktnější náhled na to, jakým způsobem se vyvíjelo, co se v něm měnilo a jaký byl odraz těchto změn do budoucna. Rovněž pak je vidět užitečnost rozmanitých pramenů v tom směru, že můžeme deduktivně odvozovat charakteristiky odění, které nám například v některém prameni chybí či jsou zastoupeny nedostatečně. Zároveň pak i fakt, že faktická správnost a někdy i specifické užívání výrazů mohou být jako aspekty u některých pramenů na pováženu. V takovém případě bych vnímal za vhodné uvést i jiný pohled na konkrétní věc.

Vývoj pánského obleku

Začátek dvacátého století se nese v duchu končící viktoriánské éry ve Spojeném království. Ve Spojených státech amerických zrovna probíhá období prezidentské úřadu Theodora Roosevelta. Jednou z prvních velkých změn oproti minulému století je hned na počátku rozvoj a širší adopce méně formálních prvků, které se dosud objevovaly zřídka či na jiných místech. Prvním takovým příkladem může být typický pánský oblek. Hardy Amies, královský krejčí, sleduje jeho genezi ve dvou podobách. Jednořadý se dle něj vyvinul z tweedside oděvu, který byl oblíbeným kouskem britského krále Eduarda VII., a který se svého času používal ke sportu i na lov. Do konstrukce tweedside oděvu se přidal pak dobový žaket, jemuž se zkrátily šosy. Dvojřadý pak dle Amiese vznikl z redingotu, rovněž zkrácením spodní části kabátce a do toho zařazenou konstrukcí tzv. bušlatu.³¹ Tento dlouhý vývoj s sebou přinesl plod, který však na počátku dvacátého století nebyl ničím výjimečným a stal se běžným denním oděním. Tento fakt měl pak vliv i na to, že řadový oblek byl považován zejména za neformální druh odění. Byl běžně k vidění nejenom u bohatších vrstev, ale i u mužů střední třídy a běžných pracujících. Na přelomu století pak bylo možné sledovat v ulicích Londýna poměr mezi obleky, žakety a redingoty v počtech 530:320:150.³² Lze si tedy povšimnout toho, že oblek postupně vytlačoval své genetické rodiče z každodenního užívání čím dál tím víc.

Jeho podoba byla v první dekádě byla však spíše těžkopádná. Sako se podobně jako u redingotu nebo tweedside oděvu zapínalo skoro až ke krku a mělo mezi třemi a pěti knoflíky. Mělo široká, někdy vycpaná ramena a nekopírovalo tvar těla. Mnohdy pak připomínalo spíše objemný pytel, anglicky „sack“. Klopy byly malé, nevýrazné a tím umocňovaly celkovou velikost saka. Nohavice byly úzké. Chodidla pak kryla vysoká, zapínací obuv na knoflíčky či cvočky a tu začala v průběhu počátku 20. století nahrazovat v širokém užívání obuv tkaničková. Na hlavě pak muži nosili rozmanité klobouky. Nejčastěji buřinky, homburg, cylindry a v létě pak klobouk stříhu Panama a klobouky slaměných typů.³³

První dekáda 20. století se někdy ve Velké Británii označuje za Eduardovskou éru či období. Eduard VII. panoval největší říši v dějinách jen velmi krátce, vcelku ani dekádu. Zato více času dostal na panování v jiné říši, a to té oděvní. Eduard by nebyl za normálních okolností považován za nikterak vzhledného. Byl průměrného vzrůstu do výšky a nadprůměrného do

---

³¹ AMIES, Hardy: *The Englishman's Suit*, London, 1994, s. 18.-19.

³² CHENOUNE, Farid. *History of Men's Fashion*. Paris. 1995, s. 122

³³ SCHOEFLER, Oscar. E.: *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974. s. 2-3

šířky, kšticí bohatou neměl, a navíc byl na přelomu století již v pokročilém věku. Jeho sociální postavení mu však umožňovalo stát se modelem pro řadu mužů. Eric Musgrave se k tomuto vyjadřuje takto: „Dnes je nepředstavitelné, aby postarší muž výrazných tvarů dokázal vytvořit takový rozruch. Nicméně v ranných letech 20. století byli králové považováni za okouzující a úchvatné osobnosti. Bylo to dáno tím, že ve společnosti ovládané muži byli považováni za otce národů, vládce impérií a panovníky lidstva. Jejich odění bylo tedy automaticky bráno za odznak moci a tím pádem bylo i zdrojem zájmu všech mužů.“³⁴ Navíc jako princ z Walesu častokrát cestoval do zámoří. Mezi jeho oblíbené destinace patřily lázně u německého města Hamburg, ve kterém zpopularizoval stejnojmenný klobouk.³⁵ Stejně tak například naše Mariánské lázně. Běžným se stalo, že už při příjezdu na něj čekaly houfy chtivých pozorovatelů, očekávajíc nové trendy a oděvní návyky panovníka. Eduard byl zejména znám svým praktickým přístupem k odívání, avšak zároveň i jistou mírou konzervatismu. V oblíbě měl sporty a lov, ze kterých pak čerpal svůj objem i jeho šatník.³⁶ Muž velkých rozměrů pak potřeboval dostatečný komfort nejenom při těchto činnostech, ale i v běžném životě. V tomto duchu se také ponese vývoj pánského odívání ve 20. století. Postupným odstraňováním nepříjemných či zastaralých částí mužské garderoby se můžeme dostat ve vývoji až k dnešnímu pojetí oblečení. Velká část historiků odívání se v tomto směru shoduje, že Eduard VII. byl naprosto rozhodující osobností ve vývoji a transformaci šatníku v období před první světovou válkou.

V případě pravidel nošení se nabízí náhled do dobové publikace etikety od Florence Kingsland. Roku 1902 mělo platit následující: „Ranní odění je povoleno v jakýkoliv denní čas a na jakémkoliv místě, a to až do západu slunce. Výjimkou jsou pouze místa, kde je vyžadováno formální odění.“³⁷ Zde můžeme pozorovat již to, že Kingsland vidí emancipaci obleku v souvislosti s dobovými tendencemi. Následuje pasáž, ve které se autorka vyjadřuje k technickým parametrům, jež by měl oblek své doby splňovat. V zimě se tudíž můžeme setkat s látkami vlněnými, více hřejivými a schopnými udržet teplo. V létě naopak lehké s variacemi flanelu či lnu, případně lehčí vlny. Autorka se pak pozitivně vyjadřuje i o barevných košilích s bílým límečkem a manžetami, jakožto novosti na poli odívání. V rámci venkova se pak vyjadřuje takto „Na venkově je možné nosit golfky se sakem ze stejného materiálu, případně černé sako a kalhoty též barvy. Stejně tak celý oblek z flanelu, serže či tvídu. Takto oděný muž

---

³⁴ MUSGRAVE, Eric: *Sharp Suits*. London. 2019, s.63

³⁵ LAVER, James: *Costume and Fashion: A Concise History*. New York. 2002. s. 221

³⁶ MUSGRAVE, Eric: *Sharp Suits*. London. 2019, s.61-62

³⁷ KINGSLAND, Florence Burton: *Etiquette for all occasions*. New York. 1901. s.338 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/etiquetteforallo00kingiala/mode/2up>>

může hrát golf či tenis, řídit, veslovat nebo jít k někomu na návštěvu.³⁸ Tato část je zajímavá v tom směru, že na venkově jsou specificky povoleny oproti městu golfky. Můžeme však vidět, že velkou část volnočasových aktivit již bylo možné provozovat v tomto druhu odění. Zároveň však autorka v další části nepovoluje návštěvu kostela. Dá se odvodit, že tato aktivita měla formálnější ráz a nebylo tudíž vhodné přijít takto oděný. Po návštěvě z kostela je však již opětovně povolen návrat k obleku. Zároveň se vzhledem k absenci šosů nedoporučuje užívat cylindru. Platí zde zlaté pravidlo – dlouhé šosy, dlouhý klobouk. Buřinka je tedy vhodnější. Boty jsou doporučovány hnědé.³⁹ Taková volba se zřejmě v soudobé společnosti jevila jako moudřejší z důvodu toho, že na nich bylo bláto méně viditelné než na botách černých.

Druhá dekáda 20. století znamenala nástup Jiřího V. na britský trůn. Na úvod je nutno říci, že pendulum postoje britských králů k odívání se nástupem nového panovníka posunulo spíše zpět do ustrnulé, možná až starobní podoby. Jako muž svého postavení se o oblečení zajímal, a to v aktivní míře. Nicméně styl odívání podědil po otci a držel se ho až do svých pozdních dnů. Na rozdíl od něj mu však chyběl punc proponenta a modernizátora. Jeho idea odívání tudíž zůstala po celou dobu vlády identická jako na začátku. Jak však píše Hardy Amies, tahle starosvětská liturgie měla dvě trhliny. První trhlinou byla první světová válka a tou druhou princ z Walesu. První trhlina se projevila v druhé dekádě a druhá trhlina pak v té třetí.⁴⁰ Počátek vlády Jiřího V. je tedy spojen zejména s významným konfliktem v dějinách lidstva.

Pánský oblek v této době ztrácí na pytlovitě podobě a zužuje se. Začíná více kopírovat tvar těla a nabírá vzhled vhodný spíše pro mládež než muže ve věku. Těžiště stylu se v těchto letech navíc začíná přenášet skrz generace. Mladí se již nechtějí oblékat jako staří, nosit bohaté kníry či plnovousy. Začínají hledat vlastní přístup ke svému odívání. Naopak staří častokrát hledají inspiraci v šatech mládeže, aby drželi krok s dobou. Vycpávky ramen taktéž mizí. Počet knoflíků u saka se snižuje postupně na tři. Oblek samotný tudíž začíná plnohodnotně působit jako jistý prekurzor k dnešnímu náhledu na tento druh odění. V obuvi se pak urychluje vymizení knoflíkových bot, a ještě rychleji nastupují boty šněrovací. Pokračuje tudíž trend nastavený v minulé dekádě. Vojáci, kteří se vrátili ze zákopů první světové války pak do svého běžného šatníku inkorporovali řadu nových aspektů, které dosud nebyly typické. Mezi takové může patřit například střížení pasu u obleku ve stejné výšce jako u vojenských uniforem. Pak taktéž rozšířené užívání náramkových hodinek, tabatěrek k cigaretám či necesérů

---

³⁸ Tamtéž, s. 339

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ AMIES, Hardy: *The Englishman's Suit*, London, 1994, s. 21-22

s jednobřítými strojky. Bývalí vojáci pak rovněž vyžadovali větší míru komfortu, na který byli zvyklí z vojenských uniforem. Projevilo se to i na košilích, které začaly přicházet o své škrobené, tvrdé límce. Válka znamenala z důvodu šetření materiálu rovněž dočasný zánik prodeje dvou kalhot k jednomu saku.⁴¹

Roku 1913 vydaná kniha etikety z dílny Helen Lefferts Roberts obsahuje informace k dobovému užívání obleku. V zimním období na venkově doporučuje užívat šedý oblek s barevnou vestou a v létě pak oblek z bílého lnu či flanelu s botami stejné barvy. Jedná se o doporučení týkající se oběda. Lze si pak povšimnout i odlišného přístupu k městskému odění. Zde jej doporučuje k užívání u neformálních společenských akcí v divadle či kulturních akcích. Rovněž jej pak vidí jako neformální alternativu k dobovému žaketu či redingotu. Ideální klobouk k dobovému obleku v předválečném období pak doporučuje typickou buřinku i slamák.⁴² Obecně je však v této knize dán prostor spíše jiným, více formálním oděvům, které v této době ještě stále zdobily ulice.

Emily Holt pak roku 1915 ve své encyklopedii etikety uvádí následující „Na zahradní slavnosti v červnu je vhodným oděním pro muže nejčastěji kombinace lněných kalhot, bílých bot, bílé vestičky z piké, bílé či barevné lněné košile s bílým stojatým či ohrnovacím límečkem. K tomu se připojí malý barevný motýlek, slaměný klobouk a tmavé vlněné sako. Kompletní oblek z bílého flanelu či serže, nebo oblek ze světlé šedého či podobného flanelu. Takto je nošený s barevnou lněnou vázankou, barevnou kravatou či motýlkem. K tomu bílé, hnědé či černé lakované šněrovací oxfordky a bílá vesta činí rovněž vhodnou kombinaci.“⁴³ Podobně se Holt vyjadřuje i k tomu, že by odění podobného typu měli používat lidé cestující na delší vzdálenosti. Zajímavé na něm je však to, že už v něm již lze pozorovat reflexi změnu obuvi na moderní, šněrovací. Dále je zajímavé, že v rámci léta je v kostele při křtu povolen rovněž oblek jako alternativa k žaketu či redingotu.⁴⁴ Podobně pak při sportovních činnostech, řízení auta či jízdě na koni.⁴⁵ Tento úryvek svědčí o tom, že oblek měl stále jistý důraz v rámci značně neformálních, venkovských či volnočasových událostí. Podobné vnímání je však stejné i u

---

⁴¹ SCHOEFLER, Oscar. E.: *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974. s. 5-8

⁴² ROBERTS, Helen Lefferts: *Putnam's Handbook of etiquette*. New York. 1913. s. 281-282 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/cu31924031449048/>>

⁴³ HOLT, Emily: *Encyclopædia of etiquette*. New York. 1915. s. 318 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/cu31924014097301/mode/2up>>

⁴⁴ Tamtéž, s. 350

⁴⁵ Tamtéž, s.365

předchozí autorky. V rámci města se sice vyskytuje, avšak autorky zde jako pravé odění gentlemanů vnímají redingot a žaket.

Dvacátá léta dvacátého století nesou ve Spojených státech označení „The Roaring Twenties“ a jako takové se nesou v duchu obnovy ekonomiky po první světové válce, avšak stejně tak v duchu velkých krizí, které je lemovaly od začátku až do konce. Pánský oblek v tomto období bude procházet rovněž velkými změnami, které pak do značné míry kodifikují jeho základní vzhled pro následující tři dekády. Pokud se v minulé dekádě bavíme o tom, že starší postupně předávají žezlo oblékání mladším, pak dvacátá léta budou v oblasti oblékání výhradně v rukou mladých. Snaha o inovaci se promítla v tomto směru zejména v nižších stupních formálního odění, tedy především i obleku.

Symbolem této inovace byl mladý princ z Walesu. Většina autorů se shoduje na jeho obrovském vlivu v popularizaci a rozšíření neformálního, sportovního a volnočasového odívání. Byl znám svojí extrémně rebelskou povahou nejenom v šatníku a stejně tak se proslavil pravidelnými provokacemi, které byly na hranici dobového vkusu. Princ svým individuálním přístupem k odívání přiváděl svoji matku do rozpaků a svého otce k šílenství. V knize od Hardy Amiese jsou pak vyobrazeny časté střety mezi panovníkem a mladým princem. Starý muž po uzření fotek prince označoval jeho výběr za špatný a nevkusný i navrhl okamžitou nápravu. Výsledkem bylo ještě razantnější odmítnutí ze strany prince a následovala opětovně série fotografií s vyzývavým oděním.⁴⁶ Je tedy nasnadě, že mladé rebelující generaci mladý rebelující princ imponoval. Jeho dvorním krejčím byl Frederick Scholte, který ve dvacátých letech modernizoval koncepci obleku, jež se stal standardem pro 20. a 30. léta. Vzdor pozitivním vztahům však princ a Scholte v některých aspektech společnou řeč nenašli. Například kalhoty a doplňky od tohoto krejčího nebyly princem uznány za vhodné, a tudíž je nahrazoval v jiných krejčovstvích, nejčastěji u londýnského Forster & Son či amerického H Harris. Ve 20. letech jej označovali za jednu z největších celebrit, která permanentně cestovala a dařilo se jí objet většinu civilizovaných zemí světa. Často pak cestoval zejména přes Atlantik. V průběhu těchto cest můžeme sledovat ještě větší ukotvení transmise mezi aktuální módou v Británii i Americe. Na prince totiž stejně jako na jeho dědečka čekali po příplutí senzacechtivý novináři s mnohem lepšími fotoaparáty a technikou.⁴⁷ Princ je nezklamal, více než 40 zavazadel naplněných poklady čekalo na svoji ukázkou.⁴⁸

---

⁴⁶ AMIES, Hardy: *The Englishman's Suit*, London, 1994, s. 23

⁴⁷ MUSGRAVE, Eric: *Sharp Suits*. London. 2019, s. 63

⁴⁸ MEARS, Patricia et al.: *Ivy Style*. New York. 2012. s. 46

Samotný začátek dvacátých let se nesl v duchu přirozených evolučních změn z konce předchozí dekády. Oblek se v první polovině měnil jen pozvolna a jak můžeme vidět například v dobových katalogích Sears pro rok 1921,⁴⁹ tak si držel základní strukturu téměř identickou. Postupně se však začaly objevovat v koncepci obleku nové či staronové střihy. V polovině dvacátých let se objevuje na prestižních anglických univerzitách nový střih kalhot nazvaný „Oxford Bags“. Tamní studenti měli zakázáno nosit v prostoru univerzit své krátké golfky. Řešení tohoto problému bylo na první pohled primitivní. Studenti si nechali dělat kalhoty tak široké, že se daly přes golfky jednoduše přetáhnout. Chenoune uvádí, že z původního obvodu nohavic okolo 40 cm se stal v průběhu jedné letní sezóny obvod 71 cm.⁵⁰ Amies pak uvádí číslo 66 cm⁵¹ a Schoeffler číslo 63 cm.⁵² Lze tedy odvodit, že jejich obvod se lišil a jeho variabilita byla dána jednak konkrétním krejčím i osobním vkusem zákazníka. Dalším novým přírůstkem byly tzv. Plus-fours. Původní konstrukcí golfky, upravené tak, aby sahaly čtyři palce pod kolena. Z nich se pak dále vyvinuly plus-sixes, plus-eights kdy dané číslo udávalo počet palců délky pod koleno. Staly se v tomto čase pro mladé regulérní alternativou ke kalhotám a preferovanou variantou ve volnočasových aktivitách. K třídílnému obleku ze saka, vesty a kalhot se tak přidala ještě kratší varianta posledních zmíněných. Tento jev se pak z anglických univerzit efektivně přelil do těch novoanglických a stal se tudíž standardem na obou stranách Atlantiku.⁵³ Viditelné jsou pak i v dobových katalogích Sears z roku 1928.⁵⁴

Do popularity se mimo jiné začínají dostávat v tomto období i tvídové obleky či zdobené full brogue boty s wingtips. Stejně tak se do popředí dostávají klobouky, které byly měkké, například fedory či trilby. Jejich popularizace v širším rámci se objeví však až později. Populární zapínání bylo v tomto období na tři knoflíky s tím, že těsně u vrchního začínaly být prominentní klopky. Není možné však opomenout i existenci sak na dva knoflíky. Navíc v této době lze pozorovat počátky jednak pozdějšího Palm Beach Suit, ale i anglického Drape Suit, který ovlivní střih anglosaského odění ve 30. a 40. letech. Dalším střetem typickým pro tuto dobu je oblast límečků, které pomalu ztrácí svoji původní tuhou podobu, při které se daly

---

⁴⁹ BLUM, Stella: *Everyday Fashions of the Twenties*. New York. 1981. s. 46

⁵⁰ CHENOUNE, Farid. *History of Men's Fashion*. Paris. 1995, s. 156

⁵¹ AMIES, Hardy: *The Englishman's Suit*, London, 1994, s. 55

⁵² SCHOEFLER, Oscar. E.: *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974. s. 12

⁵³ MEARS, Patricia et al.: *Ivy Style*. New York. 2012. s. 66-67

⁵⁴ BLUM, Stella: *Everyday Fashions of the Twenties*. New York. 1981. s. 111

odepínat od košile. Místo toho se čím dál tím víc stávají součástí košile v ohrnovací podobě a v měkkém provedení.⁵⁵

Kniha *Everyman's encyclopædia of etiquette* od Emily Holt z roku 1920 oproti jejímu předchozímu dílu příliš prostoru pro oblek rovněž nedává. Oproti zimě jej bere jako alternativu k letním snídaním a obědům. Jediný posun lze v tomto směru pozorovat tak, že bere v potaz jeho modrou dvojřadou variantu v kombinaci s hnědými či bílými botami. Na jiných společenských akcích bere Holt v potaz spíše redingoty či žakety.⁵⁶

O to zajímavější je pak náhled její mladší kolegyně, Lillian Eichler Watsonové, z roku 1921. Její kniha *Book of etiquette* jako první uvádí případ venkovské zahradní slavnosti, na které se může gentleman ukázat v obleku. Vytváří zde dokonce rozdělení pro muže mladší i věkově pokročilejší. Těm prvním doporučuje oblek z bílého flanelu či serže i barevnou vázanku a jako klobouk panamu či slamák. K tomu bílé či černé oxfordky. Jako revoluční se pak jeví i doporučení nosit kombinaci černo-bílých oxfordek, tedy spectator shoes. Rovněž vidí využití ve světlých oblecích s bílou vestou a jasně zabarvenou vázankou. Pro gentlemany ve věku pak doporučuje více střídmejší pojetí oděni na zahradní slavnost. Například kombinaci černé a bílé v obleku i vestě. Klobouky stejného typu jako u mladých pánů, avšak s černou stuhou. Pro obuv pak platí totéž. Podobně pak vidí i využití v případě odpoledních kulturních akcí spojených s tancem, kdy doporučuje stejnou skladbu oděni, avšak zároveň doplňuje, že mladším mužům sluší více dvouřadé sako a starším to jednořadé.⁵⁷ Zajímavý je pak její náhled na význam oděni jako takového: „Oblečení je nejdůležitější faktor, který ovlivní náš první dojem. Pod vytahaným kabátem může tlouct dobré srdce. Skvělý intelekt může zářit víc než kostkovaný oblek a žlutá vázanka. Muž v otrhaném obleku může být slavný spisovatel a dívka ve špinavé blůze může být umělkyně nebývalých rozměrů. Nicméně ve většině případů tomu tak nebývá a tito lidé jsou obvykle nudní, fádni, jednodušší a ke všemu nepřínosní jak sobě, tak okolní společnosti.“⁵⁸ Zdůrazňuje tak, že význam oblečení je podobně důležitý jako význam řeči, kterou se představíme lidem žijícím okolo nás. Dále pokračuje „Stejně jako reklama by nás oděni nemělo přivést k oděni samotnému, ale k osobě či produktu, který reprezentuje. Můžeme se tak vyhnout tomu, aby lidé neřikali „To jsou ale hezké šaty!“ a namísto toho si říkali „Jaká to krásná žena!“

---

⁵⁵ SCHOEFFLER, Oscar. E.: *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974. s. 13-14

⁵⁶ HOLT, Emily: *Everyman's encyclopædia of etiquette*. New York. 1920, s. 276 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/everymansencycl00holtgoog/>>

⁵⁷ WATSON, Lillian Eichler. *Book of etiquette*. New York. 1921, s. 148 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/bookofetiquette00wats/mode/2up>>

⁵⁸ Tamtéž s. 147

Stejně tak, aby lidé neřikali „Jak hezky oděný muž!“ a namísto toho si pomyslili „Myslím, že bych se s tím mužem měl(a) seznámit.“⁵⁹ Tento druh myšlení je nebývale podobný ideálu Dandyů, kteří rovněž razili heslo, že člověk by se měl odívat tak, aby se lidé otáčeli k němu, a ne k jeho šatstvu, protože v opačném případě dělá něco špatně. Watsonová pak poprvé ve velkém množství připouští to, že by si muž mohl vzít na jednání oblek aktuálního střihu. Zároveň však muže vyzývá k tomu, aby svůj šat přizpůsobil dámám v jejich společnosti se zrovna nachází. Její kniha pak ve své koncepci působí jednoznačně omlazujícím dojmem v tom směru, že volá spíše po střídmosti a zdravém rozumu v odívání. Zdržení se extravagance, ale zároveň se snažit předejít unylému odění. Muž by měl pamatovat na to, že oblek se již stal běžnou součástí denního prostředí jak ve městě, tak i na venkově, a to jak v zimě, tak i v létě. Zároveň mu však stále patří jen světlo slunce, a ne to měsíční, jelikož v noci je povinen se převléct do úboru zcela odlišného. Můžeme tedy již celkově vidět jistou reflexi, která volá stejně jako zbytek dvacátých let po větším uvolnění a zlepšení komfortu, který by měl být spjat zejména s oděním.

Emily Post a její *Etiquette in Society, in Business, in Politics and at Home* z roku 1922 pak řadí oblek i jako odění vhodné pro ženicha. V černém provedení pak i na pohřeb a do kostela. V odění se vyjadřuje negativně k rychlým změnám a často měnícím se trendům, avšak zároveň reaguje takto takto „Existuje jeden princip, který musí následovat každá žena, muž i dítě, aby byli všichni správně oděni – princip vhodnosti. Vhodnost neznamená jen to, že se budete odívat úměrně věku i vzhledu, a že musíte mít frak na večerní bál a oblek zase na procházku. Znamená to stejně tak, že si nesmíte kupovat odění mimo dosah vašich příjmů nebo mimo dosah lidí okolo vás.“⁶⁰ Zde se může projevit i to, že odění bylo stále stratifikováno nejenom dle konkrétních událostí, ale i dle toho, v jaké socio-ekonomické třídě se zrovna člověk nacházel. V jejím díle se pak můžeme setkat i s kritikou dobových amerických mladíků a jejich vkusem. V knize je reflektována dobová anglomanie, která na přelomu desetiletí zachvátila pánské odívání. Viditelné je to v pasáži věnované oblečení gentlemanů: „Pokud se chcete odívat jako gentleman, pak musíte učinit jednu ze dvou věcí. První možnost je studovat pánský šatník tak dlouho, dokud nebudete schopní vybrat hezké kousky od těch ošklivých, a následně vysvětlit svému neznalému krejčímu, jak je správně upravit. Druhá možnost je koupit si rovnou anglický oblek. Tahle metoda je nejjednodušší a nejbezpečnější. Nejedná se jen o anglomanii, ale především o zdravé uvážení v tom směru, že si přiznáme následující. Tak jako je Rue de la

---

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ POST, Emily: *Etiquette in Society, in Business, in Politics, and at Home*. New York. 1922, s.548 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/etiquetteinsoci00postgoog/>>

Paix v Paříži bohatou fontánou módy pro dámy, tak je Bond Street v Londýně domovem pro bezchybné šaty mužů.⁶¹ V této pasáži si lze povšimnout toho, že se již probíhá plnohodnotná transmise jednak ideje pánských šatů z Anglie, tak i skutečné materiální kousky z renomovaných pánských krejčovství v Savile Row, Bond Street a dalších světoznámých ulic, jež jsou vnímány jako rajské zahrady šatstva gentlemanů. V tomto směru se tedy potvrzuje i to, že jak britské univerzity, tak mladý princ z Walesu i všudypřítomná mládež dokázaly úspěšně prosadit jako standard v meziválečném období klasický anglický oblek. V případě obleku pak varuje před excentričností a vulgaritou. Řešením je dle ní především idea střídmosti a decentnosti. Tedy muž by neměl užívat jasných barev a držet se spíše aktuálního standardu. Jeho užívání pak Post schvaluje pro běžné denní události a společenské akce. Uvádí čtyři místa, ve kterých je jeho užití nejtypičtější.⁶²

1. Všechny neformální denní události.
2. Cestování
3. Modré sako a bílé kalhoty k obědu nebo do kostela, zejména pak venkovské užití.
4. Modrý nebo černý oblek pak dokáží bezpečně zastoupit žaket v případě svatby. Nesmíte však být ženich či dveřník/ceremoniář.

Třicátá léta 20. století mají v pánském šatníku různá označení. Chenoune je označuje za „klasická“, Schneider za „zlatá“, Marshall za „báječná“ a v podobném duchu se k nim vyjadřuje i Schoeffler. Je to období útlumu velkých výstřelků a divokých změn v šatníku. Období hospodářské krize dolehlo i na pánskou garderobu. Těžištěm odění a jeho rozvoje již nebyli mladí lidé, ale spíše muži ve věku. Zejména pak ti, kteří si mohli zbrusu nové střihy odění dovolit což byli v této době nejčastěji bohatí. Od těch se pak styl odívání postupně přeléval do nižších vrstev, které v nich nacházely inspiraci. V této době pak Frederick Scholte, bard ze Savile Row, dokončuje svůj nový střih inspirovaný vojenskými uniformami nazvaný „Drape Suit“ či „London Cut“, který zvýrazňoval hrudník i ramena, a naopak umenšoval pas. Šlo o dobovou tendenci, která se nesla v duchu atletického a fyzicky vyvrážděného vzhledu, který byl ve 30. letech preferován nejenom ve Velké Británii a Spojených státech. Drape suit se pak rovněž stal dobovým standardem pro globální odívání mužů napojených na euroatlantickou civilizaci. Do Spojených států pak „Drape Suit“ chytře doputoval v kufrech Prince z Walesu.⁶³ Již od počátku se stal nesmírně populárním a za jeho rozšíření mohly především dvě entity.

---

⁶¹ Tamtéž, s. 562

⁶² Tamtéž, s. 569

⁶³ SCHOEFFLER, Oscar. E.: *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974. s. 18-19

Dobové módní magazíny, které v této době vznikly. Zejména v tomto případě mluvíme o Apparel Arts a Esquire. Druhou entitou pak byl Hollywood, ve kterém hrála nejenom řada transatlantických herců, ale působila i řada osobností, která přišla z Velké Británie a s sebou si přivezla i manýry spojené s odíváním. Američanům byl tedy nový střih, pokrokový ve své bázi, předložen ve většině médií. Stal se pak v průběhu 30. let natolik typickým, že se mu ke konci dekády přestalo říkat „London Cut“ či „Drape Suit“, ale začalo se používat především označení „American cut“. Nutno dodat, že Američané měli tendenci si ho ve 30. i 40. letech přizpůsobovat, a ne vždy k dobrému dojmu. Základní konstrukce však zůstala stejná a stala základem pro oblek, který přežil v klasické podobě až do dneška. Měl jednořadou i dvojřadou variantu. Barva byla typicky modrá, hnědá či šedá, avšak občasně se objevily i jiné varianty. Typický pak byl jako vzorek proužek, kostka a obvyklá byla i úplná absence jakéhokoliv vzorku. Princem z Walesu pak byl popularizovaný glenček, který se stal oblíbeným v průběhu dekády. Mezi jeho další výstřelky, kterých se ve 20. i 30. letech nahromadilo více než dost patří například i popularizace zipu, opasku u obleku, dvoubarevných bot typu Spectator, rozmanitých svetrů, různě zbarvených ponožek, shrnovacích měkkých límečků, výraznějších kapes na tabatěrky a řady dalších znaků, kterými napomáhal k růstu komfortu, pohodlnosti a volnočasovému pojetí.⁶⁴

Za zmínku by zajisté v tomto směru stál jeho vlastní názor citovaný v knize od Hardy Amies: „Komfort a svoboda byly dva principy, které podložily změnu v pánské módě během svobodnějších a lehčích let mezi první a druhou světovou válkou. Avšak jednalo se o změnu, která stejně jako způsoby konzervativního muže, probíhala postupně, decentně a vskutku nepostřehnutelným způsobem.“⁶⁵ Tato část je důležitá zejména pro metodiku historiků odívání. Eduard VIII. zde uvádí, že je zapotřebí pozorovat vývoj pánského šatníku mnohem více specificky. Ideálně v menších částech, které procházely delší změnou, jež nakonec ovlivnila oděni jako celek. Pro srovnání v tomto směru by se dalo téměř říci, že pokud můžeme vývoj dámského šatu pozorovat silnějšími brýlemi, pak na ten pánský je zapotřebí přímo mikroskop. V opačném případě nám hrozí, že nepostřehnutím změny některé části v části morfologické pak může dojít k nepochopení vývoje oděni jako skládání drobných částí čili syntaxe do různých celků. A tyto celky pak poté lze zařazovat k různým rovinám užívání v pragmatické stránce věci. Nejčastěji pak celky s fixní skladbou budou fungovat jako více formální, např. frac. Celky s fixní základní skladbou, avšak variabilní nástavbou pak poloformální, např. smoking. Celky

---

⁶⁴ CHENOUNE, Farid. *History of Men's Fashion*. Paris. 1995, s. 165-169

⁶⁵ THE DUKE OF WINDSOR. *A Family Album*. 1960 cit. In: AMIES, Hardy: *The Englishman's Suit*, London, 1994, s. 24

s variabilní skladbou pak jako neformální, např. oblek. Eduard VIII. poté pokračuje „Typickým příkladem budiž oblek, který se v dnešní době stal univerzálním oděním pro muže. Jeho sako se vyvinulo zkrácením žaketu, jehož šosy od konce 19. století byly zkracovány skoro až po boky. Nakonec tyto šosy docela úplně zanikly a zbyly z nich jen rudimenty v podobě rozparků. Na začátku tohoto století mělo nejčastěji podobu sportovního saka, avšak ne něčeho, co by se mohlo objevit ve městě. Na počátku se zapínalo až ke krku, avšak v průběhu času se počet knoflíků snížil ze čtyřech na tři. Poté ze tří na dva a na konec, i když v pochybných kruzích, na jeden jediný. Ve stejnou dobu lze pozorovat podobný vývoj u dvojřadého saka, které se vyvinulo z bušlatu. Počet funkčních knoflíků se snížil z šesti na čtyři. Vesta, která se vyvíjela rovnoměrně, najednou začala působit nadbytečně, a nakonec úplně zmizela. Podobný příběh se objevil i u kšand, jež byly nahrazeny opaskem. Pánské tělo se tak úplně osvobodilo a uvolnilo od jakýchkoliv zábran.“⁶⁶

Ačkoliv zde můžeme vidět limit myšlení, ve kterém Eduard VIII. již nezaznamenává plnohodnotně vývoj v druhé polovině 20. století, pak je zapotřebí brát v potaz, že tento muž viděl vývoj odívání z první bojové linie a byl schopen jej konkretizovat a vysvětlit v rámci postupných, téměř až vkrádajících změn. Tyto změny pak determinovaly vývoj v šatníku nejenom z hlediska vzhledu, ale i užívání odění ve společnosti. Viditelné je posléze i to jakým způsobem a zda vůbec různé části společnosti akceptovaly tyto změny, či nikoliv. Eduard VIII. dále pokračuje „Zatímco obleky mužů se více uvolňovaly a stávaly komfortnějšími, pak skutečná revoluce v jeho šatníku přišla s postupným ukončením tyranie škrobu. Měkké, hladké košile už tehdy existovaly a měkké límečky i manžety zakrátko následovaly v již přidělané variantě. Košile, bez již přišitého límečku tedy začala postupně umírat pomalou, přirozenou smrtí. Poté, co se tento uvolňovací proces dostal i k večernímu odění...teprve poté začala opravdová revoluce.“⁶⁷ V tomto úryvku můžeme vidět Eduardův ne zrovna pragmatický postoj, který byl podmíněn jeho značnou nelibostí vůči svému otci, matce a celé viktoriánské společnosti. Nicméně i přesto si racionálně všimá toho, co se skutečně stalo pravdou v průběhu tohoto meziválečného období. Tím jest mizení nekomfortních prvků a jejich postupné nahrazování těmi pohodlnými. Stejně tak je důležité si uvědomit, že míra tohoto hubení starých způsobů nejdřív zasáhla denní a poté i večerní odění. To bylo inherentně více odolné vůči změnám. Míra jeho uniformity, fixní skladby a nízká úroveň variability byla na vysoké úrovni, jež překonávala v mnoha směrech i vojenské uniformy. Z toho důvodu skutečně přejímání

---

⁶⁶ Tamtéž, 25

⁶⁷ Tamtéž

neformálních prvků od obleku 20. a 30. let znamenalo dvě možnosti – buď syntaktickou a následně i pragmatickou smrt, nebo syntaktickou a následně pragmatickou obměnu. Oboje se nicméně projeví zejména až v poválečném období.

V této době pak například ve Spojených státech kromě Prince z Walesu působí i další herci z Evropy. V tomto směru je zapotřebí zmínit například Caryho Granta či Freda Astaira. Oba jsou rovněž uváděni společně s Humphrey Bogartem jakožto herci, kteří popularizovali v dobových kinech drape cut. Cary Grant, na jehož odění jde po většinou poznat práce britských krejčích ze Savile Row v Londýně, ze kterého Grant pravidelně čerpal svoji garderobu, byl ve 30. a 40. letech neobyčejně populární. Stejně tak úspěch dosahovala jeho butoniéra, která působila vedle kapesníčku nonšalantním dojmem. Podobně tak Fred Astaire, který byl příznivcem elastického herectví v muzikálech, jež ho proslavily. Oba se nebáli vystupovat v tom nejnovějším, co jejich domovský kontinent nachystal a představit takové odění širokým řadám diváků. Podobná neformalita pak proslavila i Clarka Gabla, jenž se v roce 1934 ve filmu *Stalo se jedné noci* svlékl do tílka. Dle Chenouna tento skutek vzápětí zvýšil prodej tílek u amerických prodejců o 30 %.⁶⁸

V rámci dobových pramenů se můžeme v zářijovém vydání roku 1933 časopisu *Esquire* s Drape Suit setkat v různých alternativách. Zde je představen americkému čtenáři na stranách 75, 82 a 87.⁶⁹ Ve článcích, které obleku věnují pozornost si lze povšimnout toho, že se v době nastávajícího podzimu dostávají do popředí spíše venkovské prvky odívání. Například na obleku ze strany 87 lze vidět hnědé provedení Drape Suit z hrubých vlněných vláken s kalhotovými záložkami a hnědými botami. Barva, textilie, specifický morfologický znak (záložky) i barva doplňku (bot) jednoznačně z pragmatického hlediska patří na venkov, kde měly tyto znaky větší šanci vyniknout. V této době však dochází i k pronikání těchto znaků do městské zástavby a dochází tudíž k jistému stírání rozdílu v rámci geografického horizontu. Tento fakt podporuje i střih kabátu, který je vyobrazen na straně 76. Zde se dokonce píše, že „látky, které byly původně omezeny na venkov jsou dnes esencí elegance ve městě.“

V únorovém vydání roku 1934 si pak lze povšimnout postavení extrémů v pánském obleku. Zde je v rámci společenského postavení postaven do protikladu mladý muž, který se nebojí v metropolitní oblasti nosit hnědý oblek s tvídovým provedením a k tomu hnědé boty. Naproti tomu je postaven do extrému jeho starší nadřízený, který chodí ve variaci klasického

---

⁶⁸ CHENOUNE, Farid. *History of Men's Fashion*. Paris. 1995, s. 180

⁶⁹ *Esquire*, Chicago 1933, 9 (1), s.75, 76, 82 a 87 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1933-09/page/n45/mode/1up?q=book>>

Strolleru/Stresemann. Připomíná zde téměř až komické provedení dobového kapitalisty, jak byl vyobrazen v propagandě soudobých zemí se socialistickým zřízením, mezi které patřily SSSR, Mongolsko a Tannu Tuva. Ostatně, jak sám autor popisku přiznává, podobný typ odějí není ku škodě, jelikož dobrý střih je ta poslední část věrohodnosti, která zbývá dobovému kapitalistovi v zemi zasažené hospodářskou krizí. Oba obleky jsou však ve střihu Drape. Ve stejném vydání pak představeno i odějí soudobých studentů v Ivy League, kde se člověk stále mohl setkat ještě s propagací barevnosti, která byla typická v minulé dekádě. Avšak i zde dochází k jistému útlumu ve střihu a spíše s myšlenkou trvale udržitelné módy typické pro elitní školy východu. Zejména zde jdou vidět stále časté vzory přinesené Princem z Walesu jako byl glenček a přinejmenším netradičních kombinací ve stylu černo-hnědých klobouků, přičemž obě barvy se považovaly za jen velmi těžko kombinovatelné.⁷⁰

Další vliv ze Spojeného království lze pozorovat nejenom v Princích z Walesu, ale i v ministru zahraničí, kterým byl Anthony Eden. Ten dokázal obnovit popularitu černého Homburgu jakožto klobouku a roku 1936 pak v kombinaci s šedo-modrým oblekem ovlivnil i módu v USA. Lze to pozorovat v *Esquire* z května 1936. Homburg tak stále více překonává buřinku jakožto klobouk volby, kterým v této době byla.⁷¹ Dle Chenouna se pak tento trend objevuje i ve Francii.⁷² Můžeme tedy pozorovat, že vliv anglické dobové kousky z šatníků tehdejších představitelů měl kosmopolitní vliv a sahal napříč světem. Zároveň i fakt, že v článku se píše o možné amerikanizaci tohoto pojetí obleku pak značí i to, že si Američané poměrně často upravovali britský styl odějí ke svým méně formálním potřebám. Jde to vidět v tom případě, kdy autor popisku například navrhuje se zbavit klasických bílých rukavic či vycházkové hole.

Sportovní obuv této doby měla podobu bílých či hnědých bot z jelenice či semiše. Jednalo se o typický doplněk k volnočasovému obleku, který nesměl chybět v žádné britské nebo americké šatní skříni. Obuv měla buď křídélka nebo hladkou špičku. Pro neformální oblek se běžně užívala klasická oxford obuv s vnitřním šněrováním. Obvykle pak v černém nebo variantně v hnědém provedení. Typickým doplňkem těchto bot byly až do poloviny 30. let tzv. gamaše a galoše. Tyto doplňky tradičně chránily spodní část nohou a boty samotné proti nepříznivým vnějším vlivům počasí. Do popředí se v této době rovněž dostávají boty střihu

---

⁷⁰ *Esquire*, Chicago 1934, 2 (1), s.82 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1934-02/page/n41/mode/2up>>

⁷¹ *Esquire*, Chicago 1936, 5 (1), s. 158 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1936-05/page/n79/mode/2up>>

⁷² CHENOUNE, Farid. *History of Men's Fashion*. Paris. 1995, s. 130

derby a blücherky s tzv. otevřeným šněrováním a různé variace espadrilek a mokasín pro letní nošení. V roce 1934 byla za rodiště pánského stylu v Americe považována následující centra – 1. Westbury, Long Island; 2. Rye, New York; 3. New York Stock Exchange; 4. univerzita Yale; 5. Southampton, Long Island; 6. Newport, Long Island; 7. Park Avenue; 8. Palm Beach na Floridě a 9. univerzita Princeton. Na většině těchto míst se stal do jisté míry „American Suit“ i se svými doplňky standardem, avšak v jižanských částech země se pak objevily i letní alternativy, které byly mnohem vhodnější do teplejšího a vlhčího podnebí.⁷³

Nutno také poznamenat, že výměna byla vzájemná. Američané si britské modely od prvotřídních londýnských krejčích a idealizované britské královské rodiny převzali po svém a dokázali je přizpůsobit svému variabilnímu podnebí, které je rozličné – velice chladné u kanadských hranic a téměř tropické na Floridě nebo v Novém Mexiku. Schopnost kombinovat různé látky – mohér, vlnu, bavlnu, hedvábí, len a viskózu se stala důležitou pro následující vývoj. Tato americká dovednost se pak Britům velice zalíbila, jelikož si nechali tohle oblečení dovážet ve velkém do Anglie. Výhoda byla taková, že oblek z Ameriky byl vyroben z lehčích a vzdušnějších látek. Americký Palm Beach suit vážil sotva polovinu toho, co vyráběli londýnští krejčí. Britští koloniální úředníci a vojenští důstojníci si vysoce cenili možnosti nákupu podobného odění, jelikož v tropickém zámoří se jednalo o mnohem snesitelnější a vhodnější alternativu vůči těžkým vlněným vláknům.⁷⁴

Palm Beach Suit se v této době přirozeně objevuje zejména v letních vydáních *Esquire*. Viditelný je například v červnovém vydání roku 1936, kde je dokonce označen za nejžádanější oblek na léto či z července 1937.⁷⁵ Nutno říci, že zde je představen v podobě dobové reklamy, která jej vynáší až do nebes včetně slibů o tom, že se nekrčí, drží tvar, je moderní a představuje naprosto unikátní kousek pro pány na léto. Navíc ho Goodall Company, která byla zodpovědná za jeho výrobu, představuje v několika rovinách užívání v průběhu všech příležitostí a každé denní doby. Některé z těchto částí je však třeba brát s odstupem. Zejména ty, které mluví o držení tvaru a nekrčení. Časté pak bylo i to, že další firmy vyráběly letní alternativy podobného typu, například Priestley's Nor-East, jak je pozorovatelné z červnového vydání roku 1938.⁷⁶

---

⁷³ SCHOEFLER, Oscar. E.: *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974. s.17-18

⁷⁴ SCHOEFLER, Oscar. E., *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974. s.20-21

⁷⁵ *Esquire*, Chicago 1937, 7 (1), s. 156 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1937-07/page/n81/mode/2up>>

⁷⁶ *Esquire*, Chicago 1938, 6 (1), s. 9 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1938-06/page/n4/mode/1up>>

Stejně tak v případě červencového vydání roku 1939 jako alternativa přichází ze strany Hart Schaffner & Marx, kteří se inspirovali na jihu a nabízejí do pravidelného letního šatníku odlehčenou letní variantu vhodnou do horkých a vlhkých letních měsíců. Tomu pak dle jižanské módy přidávají i boty typu spectator, jak je viditelné z hlavní ilustrace.⁷⁷

Čtyřicátá léta začínají podobně jako minulá dekáda katastrofickými změnami ve společnosti. Naplno se rozjíždí druhá světová válka, do které se v průběhu prvních let zapojují v plné míře jak Spojené státy, tak i Spojené království. Oba státy přechází do značné míry na válečnou produkci a ta s sebou nese i jisté restriktce a omezení v oblasti odívání. Pokračovala snaha o opětovné snížení variability a stále víc se s hrozbou války objevoval jistý konzervatismus a spíše snaha o rozumné vyvážení prvků. Během válečných let pak můžeme pozorovat další utlumení módy a širšího rozvoje pánského stylu zpočátku v Británii. V prosinci 1941 pak vstupují Spojené státy do války a můžeme mluvit o momentu, který samozřejmě znamená v kontextu pánského odění mnoho i na druhé straně Atlantiku. Za prvé je nutno říci, že dochází k ustanovení tzv. The War Production Board, do češtiny přeložitelné jako Odbor pro válečnou produkci. Tato agentura byla zodpovědná za dohled nad přechodem z mírového na válečné hospodářství, kontrolu nad vzácnými materiály i jejich distribucí, a nakonec i přihlídnutí k omezení, případně úplnému zrušení neúčinné či zbytečné produkce a zaměření jejich kapacit na to, kde budou ve válce potřeba. Regulace se okamžitě dotkly širokého spektra oblastí každodennosti, oblečení nevyjímaje. Na obětní oltář války a s ní spojené produkce nových kusů oblečení se mělo hned dostat několik kusů z pánského šatníku. Záložky u kalhot, vesty, našité kapsy či patky u kapes nebo tzv. Zoot obleky, typické svojí přítomností v oděvních subkulturách, měly zmizet z nových produkčních linek právě z důvodů jejich zbytečného nadužívání látek.⁷⁸ Chenoune v tomto směru pak uvádí dokonce to, že v USA roku 1942 dochází ke snížení objemu vlny v civilní produkci z celkového množství zhruba 204 000 tun na 136 000 tun. Důvodem byla nutnost přeměňovat tyto materiály do oblasti potřeb ozbrojených složek.⁷⁹

Konec druhé světové války v roce 1945 s sebou nesl i zrušení WPB a tím pádem i limitů na odívání z hlediska hospodářských potřeb státu. Válka však do šatníku taktéž přinesla řadu aspektů, které v něm zůstaly do dneška. Vlivem nedostatkových surovin se rozšířilo používání

---

⁷⁷ *Esquire*, Chicago 1939, 7 (1), s. 30 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1939-07/page/n19/mode/2up>

⁷⁸ SCHOEFFLER, Oscar. E., *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974. s.24-26

⁷⁹ CHENOUNE, Farid. *History of Men's Fashion*. Paris. 1995, s. 204

umělých vláken. Podobně tak i látky, které kombinovaly umělé vlákno a přírodní textilie. Viskóza i nylon se jako textilní základ začal objevovat v čím dál větší míře. Jistým způsobem se pak povolují i otěže módy, ačkoliv již nedochází k podobně výrazné revoltě jako po první světové válce. Pánský styl se tedy v druhé polovině posouvá například v detailních částech jako byly obměny límečků, uzlů či knoflíků. Celková kodifikace *Drape Suit* je však již konzistentní a zůstává i v této době nadále standardem.⁸⁰

Millicent Fenwick ve své knize z roku 1948 pak vidí ideál normálně oděného Američana takto: „Každá kultura má trochu jiné pojetí toho, co činí muže dobře oděným. V Americe se jedné zhruba o něco v následujícím pojetí: Odění nepřiliš upnuté, nepřiliš sladěné barvami a rozhodně ne jako chodící paleta barev. Celkově vzato, americký ideál znamená být upravený, ale zase ne až příliš upravený. Důležité je pak je si pamatovat první, poslední a vždy platné pravidlo – raději být oděný méně formálně než více formálně.“⁸¹ Fenwick tudíž vidí nutnost být decentní ve své volbě odění a nesnažit se nějakým způsobem vybočovat z davu ať už extrémní nudností či extrémní výstředností. Rovněž pak reflektuje dobové změny směřující k širší neformálnosti a poválečnému lehce uvolněnému poměru v oblasti odívání. Následně uvádí konkrétní příležitosti, ve kterých se může americký muž druhé poloviny 40. let objevit. Jako denní odění do městské zástavby v zimě i v létě vidí jednoznačně oblek, a to v obou zapínacích variantách. Povoluje pak plnou škálu různých vzorků i barev, včetně venkovsky hnědé. K černé se však vyjadřuje tak, že ji vnímá v kontextu pouze vyzrálých pánů, a ne mezi mladistvými. Rovněž je zajímavé, že si všímá postupného mizení již zmíněné vesty. V jejím pojetí si lze povšimnout toho, že povoluje již rozmanité druhy šněrovacích bot, tedy oxfordky, derby, blücherky i jiné. Stejně tak zde jde vidět již změna klobouků. Typickým kloboukem je fedora, občasně homburg, avšak buřinka již zcela chybí. Zároveň se však vyjadřuje vůči některým modernostem s jistým negativním náhledem. Oblek pak doporučuje už i na běžné nedělní nošení v průběhu večerní akcí, na které není předepsán jiný specifický dresscode. V tomto směru se jedná o výraznou změnu, neboť oblek poprvé překračuje limit denního užívání a dostává se do říše toho večerního, více formálního, kde dosud neměl co pohledávat. V tom případě se však mění jeho skladba a přiřazeny jsou prvky typické pro smoking jako je

---

⁸⁰ SCHOEFLER, Oscar. E., *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974. s. 26

⁸¹ FENWICK, Millicent: *Vogue's book of etiquette*. New York. 1948, s. 616 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/voguesbookofeti00fenw/page/n9/mode/2up>>

černý homburg či buřinka, chesterfieldský kabát, černé oxfordky a bílé škrobené límečky, které však mohou působit dobově.⁸²

V případě venkovského odění jsou pak udány trochu jiné údaje. Lze v nich vidět větší neformálnost a standardizované odění, jehož některé prvky se již dostaly do městské zástavby, avšak obráceně tomu nebylo. Například tedy opět užívání hnědé barvy pro většinu částí obleku, avšak černá již na venkově povolena není. Ideální jsou pak tvídové kousky a věci z hrubého materiálu a hřejivých textilií.⁸³

Její kolegyně Amy Vanderbilt si ve své publikaci všímá podobných změn. Hned na úvod její kapitoly věnované pánskému odění se píše „Obě světové války učinily pánské způsoby i způsoby odívání více ležerní. Muž se již jistě cítí více uvolněně a jeho odění, i pro ty konzervativní z nás, je více barevné a variabilní. Na jednání již chodí bez vesty s límečkem přiřítým k barevné košili. To vše pak k obleku, který se zcela liší od toho, co nosil jeho otec.“⁸⁴ Zde je možné vidět to samé, co pozoruje svého času Millicent Fenwick a Eduard VIII. Tím jest univerzalizace pánského obleku, který po obou světových konfliktech a všech hospodářských problémech získává vynikající postavení. Ačkoliv z hlediska vertikální na žebříčku formality je i nadále de iure veden jako neformální, pak z horizontálního hlediska se jeho používání stává tak masovým, že se objevuje téměř všude. Tento fakt je možné zaměřit zejména v následující části, kde se Vanderbilt věnuje obleku jako takovému. Zde uvádí, že druh práce a způsob života muže ovlivňuje jeho způsob odívání. Pokud pochází z malé vsi, pak přirozeně bude mít jeden decentní oblek do města a více těch sportovních a venkovských. Jeho vlastní odění výběr odění pak je vhodný i do města, avšak pouze za předpokladu, že ho bude limitovat na místa jako jsou pánské kluby, bary, kanceláře a domovy věrných přátel. Zároveň dodává „Je však oděn *neformálně*, i když dost možná za větší peníze než jeho hostitel. Takto oblečený nepatří do drahých restaurací, na recepci, pohřby, svatby nebo setkání s nadřizenými.“⁸⁵ Zde pak taktéž vidíme to, že venkovské odění pokračuje v prolínání s tím městským, i když jen u některých příležitostech. Oblek jako takový tudíž dostává větší prostor a ve svém přijímání formálních prvků z vyšších tříd formality se posouvá na místa rozličných typů. Vanderbilt následně pokračuje přinejmenším vyčerpávající deskripcí dobového obleku, který v mnoha směrech překonává většinu dnešních historiků odívání. Všimá si i nejmenších detailů včetně správného úhlu klop

---

⁸² Tamtéž, s. 616-617

⁸³ Tamtéž, s. 620

⁸⁴ VANDERBILT, Amy. *Complete Book of Etiquette*. New York. 1952, s. 140 [online]. [Cit. 2020-10-01].

Dostupné z: <<https://archive.org/details/amyvanderbiltsc00vandrich/page/n7/mode/2up>>

⁸⁵ Tamtéž, s. 141

či na milimetr přesné vypnutí košilových manžet z rukávu saka. Nicméně v tomto směru možná spíše platí, že definovat znamená limitovat a v mnoha směrech tak Vanderbilt rozebírá i věci, které přinejmenším působí rušivě a oblek zbavují toho, co se v poválečné době stalo typickým. Tím jest jistá projekce rozmanitosti v osobnostech všech pánských vlastníků obleku do obleku samotného a jeho následná různorodost ve všech svých podobách.

Vývoj smokingu

Dalším typem pánského odění, který získal v průběhu 20. století význačné postavení bude typ obleku, jenž je specifický v této době tím, že se jeho užívání po celou dobu jeho existence limitovalo na večerní a noční hodiny. Nejčastěji je tím myšlena šestá hodina večerní či zkrátka doba, kdy zachází slunce a přichází tma. Tímto typem odění byl pánský smoking. Jednu verzi jeho potenciálně geneze lze sledovat v druhé polovině 19. století, když si v 60. letech nechal tehdejší Princ z Walesu, pozdější král Eduard VII., zhotovit u svého krejčího. Tím byl Henry Poole, který byl jeho dvorním krejčím, a který přirozeně nesídlil nikde jinde než v Savile Row.⁸⁶ Druhou verzi lze popisuje Nicholas Storey ve své publikace *History of Men's Fashion* na straně 96. Zde tvrdí: „v 80. letech 19. století byl Eduardu představen smoking jeho přítelem, Lordem Dupplinem.“⁸⁷ Fenotyp tohoto odění však na počátku do značné míry připomínal svého genetického předchůdce. Tím byl kuřácký župan, anglicky „smoking jacket“, jehož jméno se následně v kontinentální Evropě ujalo i pro jeho genetického potomka. Jeho přerod a vývoj pak byl postupný, avšak jisté rysy si ze své původní podoby zachoval.

Jeho transmise ze Spojeného království do Spojených států je pak rovněž komplikovaná a zachytit exaktní moment může být komplikované. V tomto směru se objevují nejčastěji dva názory, které v určitém směru vykládají jistou událost na bálu v oblasti Tuxedo, New York z roku 1886. Zde se mladý muž jménem Griswold Lorillard objevil údajně ve fraku bez šosů a ve vestě z šarlatově zbarveného saténu. Vyvolal tím nebývalé pozdvižení okolní společnosti. Oscar Schoeffler⁸⁸ a Farid Chenoune⁸⁹ tuto událost popisují jako první zjevení smokingu v Severní Americe. Nicholas Storey⁹⁰, Peter Marshall⁹¹ a J. Earle Stevens Jr.⁹² jsou však mnohem více skeptičtí a tuto událost vysvětlují spíše jako nedorozumění, kterého se oba první autoři dopouští. Hlavním argumentem v tomto případě je pak fakt, že frak bez šosů není smoking, ale konstrukčně spíše mess dress, který je genetickým potomkem fraku. Stejně jako je smoking genetickým potomkem kuřáckého županu. Nabízejí pak alternativní vysvětlení a

---

⁸⁶ MARSHALL, Peter. *DINNER JACKET DEBUT*, [online]. [Cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <<https://www.gentlemansgazette.com/tuxedo-black-tie-guide/black-tie-tuxedo-history/dinner-jacket-debut/>>.

⁸⁷ STOREY, Nicholas. *History of Men's Fashion*. Barnsley. 2015, s. 96

⁸⁸ SCHOEFFLER, Oscar. E., *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974. s.166

⁸⁹ CHENOUNE, Farid. *History of Men's Fashion*. Paris. 1995, s. 111

⁹⁰ STOREY, Nicholas. *History of Men's Fashion*. Barnsley. 2015, s. 96

⁹¹ MARSHALL, Peter. *DINNER JACKET DEBUT*, [online]. [Cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <<https://www.gentlemansgazette.com/tuxedo-black-tie-guide/black-tie-tuxedo-history/dinner-jacket-debut/>>.

⁹² STEVENS, J. Earle. *Grizzly's Lark and a Legend*. 1988 [online]. [Cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <http://www.tpfyi.com/events/JES-Grizzly's%20Lark004.pdf/>

tím je, že do Severní Ameriky dovezl pravý smoking princův návštěvník, James Brown Potter. Osobně se v tomto případě kloním k druhé straně, jelikož je opravdu nepravděpodobné, že by jakoukoliv úpravou fraku mohlo vzniknout cokoliv příbuzného smokingu. Oba typy odění totiž poslední společný genetický předek pojí naposledy v 17. až 18. století.⁹³

Jeho užití bylo až do období první světové války poměrně limitováno jeho postavením a postavením jeho předchůdce. V době vlády jeho popularizátora byl smoking chápán jako neformální večerní odění. Florence Kingsland v její knize z roku 1901 se píše „Dining-jacket či Tuxedo vyrobené z vlny lam vikuňa se nosí se saténovými klopami, hluboko střiženou vestou s kalhotami stejné barvy a bílou košilí s černým motýlkem. Jedná se o neformální večerní odění. Nosí se doma či k rodinné večeři. Stejně tak pokud máme návštěvu či navštívujeme velmi blízké přátele, případně si jej vezmeme do divadla. V zimě jej pak nosíme tam, kde je událost zcela neformální a víme o ní, že se na ní nesetkáme s přítomností dam.“⁹⁴ Tento fakt je poměrně důležitý a říká nám, že se jedná o odění, které se v této době omezovalo pouze a jen na úzký okruh mužských přátel při značně neformálním posezení. Kingsland pak doporučuje v případě toho, že nevíme, které odění si vzít, tak jednoznačně preferovat formálnější frak. V létě je pak možné podobně jako u obleku vzít jej i na některá místa, kde v zimě patří frak. Smoking v této době připomíná velice chabého, i když komfortnějšího konkurenta k fraku. Vzhledem k absenci šosů k němu nesmí být cylindr a místo něho pouze homburg či buřinka. Za zvláštní lze považovat následující pasáž v její *Etiquette for all occasions*: „Smoking vyřešil problematickou otázku večerního odění mládež od čtrnácti do osmnácti let.“⁹⁵ Frak v této době přirozeně do rukou mládeže nepatřil. Jakožto vznešené odění bylo rezervováno jen pro dospělé. Tato mladá generace si tudíž moct vytvořit ke smokingu mnohem ranější a pozitivnější vztah než k fraku, ke kterému se dostanou až po letech. To taktéž nechtěně podmíní jeho budoucí popularitu, kdy volba tohoto druhu komfortního odění bude více prominentní. V této době je pak taktéž součástí sportovního odění, jelikož je standardním pomocníkem, když muži v kuřárnách a osobních místnostech hrají kulečnick.⁹⁶

Klasický smoking této doby pak měl obvyklé sako s lesklými šálovými klopami, kalhoty stejné barvy s lampasem a vestou nejčastěji tmavé barvy. Občasně se pak z fraku půjčovaly i

---

⁹³ AMIES, Hardy: *The Englishman's Suit*, London, 1994, s. 6-7

⁹⁴ KINGSLAND. Florence Burton: *Etiquette for all occasions*. New York. 1901. s. 342 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/etiquetteforallo00kingiala/mode/2up>>

⁹⁵ KINGSLAND. Florence Burton: *Etiquette for all occasions*. New York. 1901. s. 343 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/etiquetteforallo00kingiala/mode/2up>>

⁹⁶ Tamtéž, s. 411

bílé vesty s piké a stejně tak motýlky, ačkoliv dle soudobých pravidel etikety se nejednalo o korektní výběr a na konci první dekády oboje téměř mizí. Boty byly vždy lakované a měly podobu buď pánských lodiček či vysokých bot na knoflíky, později ještě černých lakovaných oxfordek s plain-toe.⁹⁷

Před první světovou válkou roku 1913 se pak ke smokingu částečně vyjadřuje i Helen Roberts ve svém díle *Putnam's Handbook of etiquette*: „Pánské večerní odění se skládá z černého kabátce, bílé vesty, bílé košile, pánské lodičky a k tomu patří bílé rukavice...ke krátkému kabátci či smokingu, jak se tohle odění nazývá, se správně nosí černá vázanka. Tento druh oblečení je však nevhodný k tomu, aby se objevil na ceremoniálních či formálních večerích.“⁹⁸ Podobné vyjádření pak najdeme i u Emily Holt. Ta píše „Smoking se vždy nosí s černým motýlkem a je povolený pouze v případě soukromé večeře bez hostů. Nanejvýš je nositelný ve společnosti jednoho či dvou dobrých přátel.“⁹⁹ Zde můžeme pozorovat stejně jako u Kingsland a Roberts, že smoking je brán pouze jako velice soukromá a klubová záležitost, která se nosí pouze k méně důležitým událostem. Holt v tomto směru pokračuje i v případě divadla, opery a kulečnicku, kde smoking rovněž vidí jako neformální alternativu pro muže, avšak opět v případě absence žen a pouze ve společnosti mužského přítele. Této teze se pak drží i v případě její knihy z roku 1920, kde vidí smoking jako akceptovatelnou variantu pro malé večeře a nic jiného.¹⁰⁰ Zde jde však s největší pravděpodobností o stabilní názor autorky, který však v této době už příliš nereflektuje dobu a skutečný stav poměrů.

Poměry pro smoking se totiž začaly radikálně měnit s koncem první světové války. Dominanta pánské formálního šatníku, samotný vrchol v podobě fraku se začíná po první světové válce výrazně otrásat ve svých základech. Na řadě míst už se k jeho roli začíná v uvolněné atmosféře 20. let tlačit častěji smoking. V bouřlivých dvacátých letech plných jazzu a rozličných tanců si dokázal najít své místo mnohem snáz než starý viktoriánský frak. Lillian Watson jej roku 1921 již zcela bez okolků připouští jako druh odění, který si může gentleman vzít jakožto odění vhodné i do společnosti dam.¹⁰¹ Emily Post jde v jeho procesu užívání ještě

---

⁹⁷ MARSHALL, Peter. *PATRICIAN PROTOCOLS*, [online]. [Cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <<https://www.gentlemansgazette.com/tuxedo-black-tie-guide/black-tie-tuxedo-history/edwardian-tuxedo-black-tie/>>.

⁹⁸ ROBERTS, Helen Lefferts: *Putnam's Handbook of etiquette*. New York. 1913. s. 210 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/cu31924031449048/>>

⁹⁹ HOLT, Emily: *Encyclopædia of etiquette*. New York. 1915. s. 106 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/cu31924014097301/mode/2up>>

¹⁰⁰ HOLT, Emily: *Everyman's encyclopædia of etiquette*. New York. 1920, s. 120 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/everymansencycl00holtgoog/>>

¹⁰¹ WATSON, Lillian Eichler. *Book of etiquette*. New York. 1921, s. 47 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/bookofetiquette00wats/mode/2up>>

dál. Dřívější knihy etikety měly častokrát smoking zařazený jako pouhou neformální alternativu k fraku, sepsanou na dva až tři řádky. Post v tomto směru věnuje plnohodnotnou podkapitolu smokingu jako takovému. V něm jde vidět už to, jakým způsobem se tento druh odění pozvedává z hlediska četnosti užívání. Emily Post zde píše „Smoking, který je *základním* večerním oděním gentlemana, je jednoduše anglickým oblekem k večeři. Poprvé se objevil v této zemi v klubu Tuxedo za účelem poskytnutí jisté méně formální alternativy k fraku. Pro muže, který si nemůže dovolit jak frak, tak smoking, je jednoznačně důležitější druhý jmenovaný. Nosí se každý večer a skoro všude, zatímco frak je limitován pouze na bály, formální večeře a operní lóže.“¹⁰² Tento aspekt je nebývale důležitý při pohled na historický vývoj smokingu v plné šíři jeho užívání. Zatímco před válkou o něm lze mluvit jako o mladším, chudém bezzemkovi, pak tady jde již vidět to, že si v průběhu bouřlivých dvacátých let začíná nárokovat v plném rozsahu své místo na výsluní. Standardní večerní odění v podobě fraku je tedy v polovině 20. let střídáno standardním večerním oděním v podobě smokingu. Tento proces je velice podobný s tím, co můžeme pozorovat v obdobnou dobu v případě obleku. I ten se totiž v průběhu 20. let do značné míry emancipuje a získává větší prostor oproti svým šosovitým předchůdcům. Je důležité si však uvědomit to, že smokingu i v této dekádě patří označení neformální. Ačkoliv se tedy posouvá v horizontálním rozsahu možných akcí, pak z hlediska vertikální formality při nahlédnutí na pragmatickou složku věc zůstává ve stále stejném postavení.

Eduard VIII. se v tomto směru pak vyjadřuje o společenském vzestupu smokingu takto: „V průběhu první části dvacátých let jistým způsobem vládl stále frak, který vyžadoval košili s tvrdou náprsenkou. Několik let po válce se stále nosil u soukromých večeří. V drahých restauracích či nočních klubech, kam jsem svého času chodil, pak byl považován za základní pravidlo.“ Jde tedy vidět, že přechod byl zřejmě postupný a přirozeně zpočátku spolu frak a smoking v lepší společnosti soupeřily o své místo. Zhruba od půlky dvacátých let se však počet užívání i v těchto místech začíná zvyšovat ve prospěch smokingu. Eduard pokračuje: „Smoking se stal však více populárním. Ke konci už se pak už nosil výhradně tento druh oblečení. Nechávali jsme si je dělat v této době z populární půlnočně modré barvy místo klasicky černé.“¹⁰³ Tato módní alternativa měla samozřejmě svá plus. Půlnočně modrá totiž vypadá pod

---

¹⁰² POST, Emily: *Etiquette in Society, in Business, in Politics, and at Home*. New York. 1922, s.564 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/etiquetteinsoci00postgoog/>>

¹⁰³ THE DUKE OF WINDSOR. *A Family Album*. 1960 cit. In: AMIES, Hardy: *The Englishman's Suit*, London, 1994, s. 25

umělým osvětlením černěji než samotná černá, a navíc na dobových fotografiích nevytváří dojem tmavě zelené, tak jako černá.

Z hlediska základního střihu se pak smoking podobá v této době soudobému obleku. Na rozdíl od něj však má v jednořadé variantě jeden knoflík. Poválečný vývoj si pak vyžádá i konvergentní změny v tom, co se ke smokingu sluší. Například jsou k němu typičtější špičaté klopky a opětovně bílá vesta. Jde o snahu povýšit tento druh odění na vyšší formální úroveň skrz inkorporaci formálních znaků typických pro frak. Typické je v této době rovněž užívání tzv. frakové košile na cvočky se škrobeným límcem na stojáčka s křídélky. V této době se tedy dá hovořit o tom, že hlavním rozdílem frakem a smokingem co do technické věci je odlišná volba klobouku, motýlku a jiného kabátce. Dle Petera Marshalla pak Eduard VIII. roku 1928 začíná opětovně ohýbat pravidla užívání tohoto odění. Jak se dá z již předchozích úryvků vyčíst, tak Eduard útočí zejména na škrobené části, obzvláště stojatý límeček a náprsenku. Nebojí se tedy fungovat jako jistý předvoj oné revolty, o které se zmiňuje. Mladí Američané pak s tímto souhlasí a začínají pravidla nošení smokingu ke konci 20. let napínat s ním. Marshall pak v tomto směru uvádí, že například na přelomu desetiletí se již častěji objevují i dvouřadé smokingy v obou barevných provedeních. Tento fakt můžeme brát v potaz, že smoking se již oprostil od a morfologických, potažmo syntaktických aspektů fraku. Naopak v již nezávislé podobě přejímá i prvky od obleku, což je právě ono dvojřadé zapínání. Zároveň se však tato variace opět posouvá do nižších sfér formality.¹⁰⁴ Tento aspekt pak je pak potvrzen i ve vzpomínkách Eduarda, když tvrdí: „V této době se pak objevuje nová verze večerního odění, dvojřadé sako ke smokingu. Bylo však považováno za lehce pochybné ve více tradičních kruzích.“¹⁰⁵

Smoking 30. let pak sleduje jistou paralelu s denním oblekem. Čím dál tím typičtější je, že od něj přejímá morfologické rysy a začíná se více uvolňovat a stávat nadále komfortním. Pokračuje tak v tendenci nastavené koncem dvacátých let. Výměna jednotlivých částí v oblasti košile, kde mizí škrobený límec, náprsenka s tvrdým piké a jednoduché manžety. Místo nich nastupuje ohrnovací měkký límec, náprsenka s jemným plisé a francouzské manžety, tedy části mnohem bližší dobovému obleku. Stejně tak dvojřadová saka, která se rovněž podobají dvojřadým sakům u obleku s rozdílem v podobě šálových klop se saténem, jež připomínají dědictví starého kuřáckého županu. V polovině třicátých let už tyto znaky tvořily dominantní

---

¹⁰⁴ MARSHALL, Peter, *SWINGING AFTER SIX*, [online]. [Cit. 2020-01-01]. Dostupné z:

<<https://www.gentlemansgazette.com/tuxedo-black-tie-guide/black-tie-tuxedo-history/jazz-age-tuxedo-1920s/>>.

¹⁰⁵ THE DUKE OF WINDSOR. *A Family Album*. 1960 cit. In: AMIES, Hardy: *The Englishman's Suit*, London, 1994, s. 25

zastoupení. Střih navíc je rovněž přizpůsoben obleku a používá se v této době už jasně dominantní Scholteho Drape Cut, navíc z mnohem lehčích a jemnějších vlněných látek, než z jakých byl oblek samotný. Jak uvádí Peter Marshall, ze smokingu se stalo konečně oblečení komfortní natolik, aby se v něm dalo pohodlně dělat v průběhu večera cokoliv, včetně tance.¹⁰⁶

Další paralelou k obleku jsou tzv. letní variace a alternativy. Ačkoliv smoking kdysi začínal v postavení preferovaném k létu, které je inherentně méně formální, pak jeho posun nahoru podmínil to, že se z něj samotného mohly vymezit trochu méně formální letní alternativy. Jedná se opět o srovnatelnou paralelu s oblekem, jelikož pokud ten přichází ke svému Palm Beach Suit, pak přirozeně smoking nemůže zůstat dlouho pozadu se svojí vlastní variantou. Ta první se objevila v roce 1933 a jednalo se o Mess Dress. Spíše než o variaci smokingu, šlo střihově o variaci vzešlou z fraku a starých královských vojenských uniforem. Mess Dress však byl nešťastným vynálezem, který neměl vlastní genetickou budoucnost a jeho nároky na svého nositele byly příliš velké. V idealizovaných podobách mělo jít o vysokého muže s širokými rameny a útlým pasem. Najít však množství takových mužů byl problém a v případě špatné postavy působilo tohle odění spíše komicky. Jeho pozitivním odkazem však byla popularizace bílého provedení a tmavého cummerbundu u skutečné smokingové variace, která na něj navázala. Ta se stala módní alternativou v letních měsících z velice lehkých, nejčastěji lněných a vlněných látek pro tropické a subtropické oblasti. Měla všechny výhody klasického smokingu a žádnou z nevýhod Mess Dressu.¹⁰⁷ V tomto směru je nutné říct, že bílý smoking se vyskytuje až na výjimky ve všech letních vydáních časopisu Esquire. Nejčastěji jej pak produkují v této době jako poloformální či večerní alternativu k Palm Beach Suit stejní výrobci a nabízen je po většinu druhé půlky třicátých let. Ve filmu se s ním můžeme setkat například v Casablance (1943) v pojetí Humphreyho Bogarta, The Lady Eve (1942) v podání Henryho Fondy, který v tomtéž filmu nosí i Palm Beach Suit. Případně pak William Holden v Sabrině (1954). Ve všech těchto snímcích jde vidět, že se dané scény odehrávají ve večerních hodinách v oblasti subtropů a tropů.

Oficiálně kodifikace smokingu je v této době přinejmenším bouřlivá. Tato skutečnost je dána řadou faktů. Asi nejvíc je zapotřebí si uvědomit v tomto směru jeho syntaktický vývoj daný drobnými morfologickými změnami, ke kterým došlo od první světové války. Pokud v první polovině 20. let sledujeme jeho povýšení a s tím spjaté konvergentní změny směrem

---

¹⁰⁶ MARSHALL, Peter DEPRESSION ERA: HIGH STYLE IN HARD TIMES, [online]. [Cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <<https://www.gentlemansgazette.com/tuxedo-black-tie-guide/black-tie-tuxedo-history/depression-1930s-black-tie/>>.

¹⁰⁷ tamtéž

k fraku, které ho syntakticky vytáhly ve formalitě nahoru, pak druhá polovina 20. let už začíná s jistou divergencí, která je završena v první polovině 30. let konvergencí směrem k obleku. Ve společnosti tedy máme více tradicionalistické gentlemany, kteří stále nosí bílou vestu, frakovou košili a další prvky, které jsou spíše „frakové“. Na druhé straně více mladé, progresivní gentlemany, kteří preferují komfort před tradicí a jejich smoking je spíše „oblekový“. Je jasné, že tohle neurčité postavení smokingu dlouho vydržet nemohlo a bylo zapotřebí mu udělat separátní kategorii. Řešení se nabídlo nasnadě. Pokud může mít část znaků z formálního fraku a část z neformálního obleku, pak se z něho stane odění poloformální. Tento přerod však s největší pravděpodobností probíhal postupně a nejednalo se tedy o nějaké revoluční a okamžité uznání. Této skutečnosti si můžeme všimnout kupříkladu v časopisech *Esquire*, kdy listopadové číslo roku 1936 ještě uvádí smoking jako neformální,¹⁰⁸ zatímco v prosinci již vidíme označení poloformální.¹⁰⁹ Tento druh kodifikace se však dal poměrně dost elegantně obejít a vyřešit skrz specifikovanou barvu vázanky. „Black Tie“ v označení vždy znamenalo smoking a „White Tie“ označovalo vždy frak. Jednalo se o praktickou stránku věci, která tak definovala, co si má vzít muž i jeho partnerka na tu kterou večerní akci.

Čtyřicátá léta se nesou v duchu světové války. Ta se dotkla všech částí odění, které byly považovány jakýmkoliv způsobem za formální. Jak již bylo ukázáno, pak za více formální se považovaly večerní městské akce v zimních měsících. Naopak za méně formální pak denní venkovské akce v letních měsících. Je možné v tomto směru vidět jisté podobnosti s postavením fraku po první světové válce. Dochází k opětovnému povolení tradičních vazeb a pravidel nošení pánského odění. War Production Board, který byl již zmíněn v tematickém okruhu věnovaném obleku, v tomto případě rovněž koná svoji práci a otevírá částečně dveře k větší neformálnosti. Obětí se stala dvouřadá varianta či náprsenky košil zdobené skrz plisé či piké. Důvodem byla přirozeně větší spotřeba látek k vytvoření těchto variant košil. Dobovým mužům tedy nezbylo nic než si vystačit se stávajícím stavem ve skříni či pořídit si nezdobné košile typické v užívání u běžného obleku. Tyto skutečnosti se na smokingu přirozeně odrazily a jelikož válka je obdobím negativním a není příliš vhodná pro večerní veselí, pak přirozeně upadl i význam smokingu.¹¹⁰

---

¹⁰⁸ *Esquire*, Chicago 1936, 11 (1), s. 170 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1936-11/page/n86/mode/1up>>

¹⁰⁹ *Esquire*, Chicago 1936, 12 (1), s. 260 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1936-12/page/n130/mode/1up>>

¹¹⁰ SCHOEFFLER, Oscar. E., *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974. s. 25

Viditelné je to například v knize etikety od Millicent Fenwick, kde se na úvod části věnované neformálnímu a poloformálnímu odívání můžeme setkat s následujícím: „Během války smokingy na veřejných místech téměř vymizely. V restauracích, divadlech, a dokonce i na premiérách se jejich nošení stalo spíše výjimkou než pravidlem. Tento zvyk se uchytil zejména ve Spojených státech a obzvláště mezi mladou generací.“¹¹¹ Tuto pasáž je možná dát do podobného kontextu jako v případě první světové války. I tam jsme si mohli povšimnout, že frak se stává vzácností a smoking nachází zalíbení v mládeži. Po druhém velkém konfliktu je tedy smoking ve stejném postavení, v jakém byl frak po tom prvním, a to z důvodu toho, že mládež opětovně nechce být vázána dle nich předpotopními pravidly. Fenwick pokračuje „Není sice nevhodné si vzít smoking do divadla či na večeri do restaurace, ale v dnešní době se nosí spíše jen na zvláštní příležitosti. V soukromých vilách je stále užíván k večeri, avšak člověk by v něm neměl jít do kina, na bowling či podobná místa, kde by byl smoking nevhodný.“¹¹² Takový náhled pak ukazuje, že se svým způsobem smoking do určité míry vrátil do postavení soukromého odění na speciální místa, tak jako byl na začátku své existence. Na počátku jeho bytí to však bylo z důvodu toho, že byl nedostatečně formální. Ve 40. letech pak z důvodu toho, že je až příliš formální. Fenwick poté pokračuje s deskripcí smokingu, která je však téměř totožná jako ve „zlatých třicátých“, kdy existují různé syntaktické variace s tendencí k větší i menší formalitě. Snad za zmínku stojí v tomto směru její chybné uvedení lampasů, jejichž počet pro každý stupeň formality stoupal. Pro neformální žádný, pro poloformální jeden a pro formální dva. V tomto případě tudíž její počet „dva lampasy ke smokingu“ působí přinejmenším matoucím dojmem.

Amy Vanderbilt pak vidí ve smokingu ideální večerní alternativu. Preferuje jej před čímkoliv jiným, a dokonce mladému muži doporučuje, že nemít žaket či frak zas taková škoda není, avšak nemít smoking je omyl. Zároveň si však všímá i toho, že se do smokingu čím dál tím víc navázejí prvky z řadových obleků a začínají se v něm objevovat aspekty, které do té doby nebyly standardem. Například stupňovité klopky, různé barvy provedení a opasky.¹¹³ Ačkoliv sama se staví k módě dost konzervativně, pak je zapotřebí vnímat i tyto aspekty jako součást přirozeného vývoje smokingu. Ostatně jeho postavení po druhé světové válce začíná do značné míry ohrožovat řadový oblek, jak bylo možné vidět v části mu věnované. Jeho

---

¹¹¹ FENWICK, Millicent: *Vogue's book of etiquette*. New York. 1948, s. 619 [online]. [Cit. 2020-10-01].

Dostupné z: <<https://archive.org/details/voguesbookofetiq00fenw/page/n9/mode/2up>>

¹¹² tamtéž

¹¹³ VANDERBILT, Amy. *Complete Book of Etiquette*. New York. 1952, s. 145 [online]. [Cit. 2020-10-01].

Dostupné z: <<https://archive.org/details/amyvanderbiltsc00vandrich/page/n7/mode/2up>>

variabilita, komfortnost a schopnost se adaptovat a přizpůsobovat skrz různé změny mu pak zajišťuje jeho přežití, i když v ne tak velké slávě jako před válkou. Konflikt jej sice zasahuje, avšak zároveň otevírá novým možnostem úprav, a tudíž k jeho úplnému odstranění nedochází, pouze k jeho morfologické, syntaktické a následně pragmatické obměně. Formálním oděním se však smoking nestává, navzdory tomu, že jej oblek tlačí z hlediska formality akcí nahoru. Důvodem může být postoj tradicionalistů, kteří věřili (a věří), že hlavní podmínkou pro označení za formální odění v pánském šatníku je existence šosů či šosovitých výběžků. Ty přirozeně smokingu nenarostly a ani se u něj nezachovaly jako například u žaketu či fraku.

Vývoj fraku

Frak byl po většinu dlouhého 19. století považován za absolutní vrchol pánského šatníku. Tento druh odění, střižený se šosy bez přednic, byl tradičně produkován v černém provedení s lesklými klopami. Klasickým materiálem byla vlna, v této době však poměrně těžší, než jak bylo později v meziválečných dekádách zvykem. Tento problém je však společný pro většinu odění v době pozdní vlády královny Viktorie a Eduarda VII. Jeho podoba byla značně uniformovaná již v této době, ačkoliv se objevily i experimenty ve střihu, které budou pokračovat ve dvacátých letech. Detaily tohoto odění se pak budou vyvíjet až do 30. a 40. let, kdy se frak zakonzervuje a jeho další vývoj ustane. Už v prvních dvou dekádách však většinu svých komponentů má totožných se všemi svými budoucími podobami. V době vlády Eduarda VII. se k němu nosil cylindr, plášť, bílý motýlek s hluboko vykrojenou bílou vestou a bílou košilí s límcem na stojáčka s křídélky. Vše bylo převážně s piké. Obuv měla podobu lakovaných pánských lodiček či vysokých bot na knoflíky či cvočky. V meziválečném období a po druhé světové válce pak i lakované oxfordky, které se v této době stávají standardem i pro smoking. Počet lampasů je určen formalitou odění, v tomto případě tedy dva lampasy nebo jeden lampas dvojitý. Jeho vývoj v průběhu první poloviny 20. století tedy není nikterak obsáhlý. Mezi největší změny pak patří adaptace na „Oxford bags“ typické u obleku 20. let a později snazší přechod na Scholteho „Drape Cut“. V prvních třech dekádách se u něj objevovaly občasné šalové límce, avšak ani tato morfologická změna nepodmínila syntaktické změny jako například u smokingu a frak tudíž zůstává téměř nezměněn do dnešních dob.¹¹⁴

Jeho užívání však zaznamenalo jistou proměnlivost, která byla ovlivněna mimo jiné právě nedostatkem materiálních proměn. Florence Kingsland na počátku století vidí užívání fraku takto „Frak je správný druh odění pro všechny události večera. Bály, plesy, opera, divadla, večerní návštěvy ve městě i na venkově, v zimě i v létě.“¹¹⁵ Jednoznačně na tomto případu vidíme to, že v období konce viktoriánské doby a během tzv. eduardovské epochy je frak prvním výběrem správného gentlemana. Je to jediné odění, ve kterém se může objevit u svého dámského doprovodu, a tudíž je potřeba jej mít v jakémkoliv místě, čase a období po ruce. Helen Roberts pak uvádí, že frak se hodí i k večerním svatbám jakožto odění pro ženicha i přítomné. Rovněž pak uvádí například i v případě hraní karetních her, které ačkoliv neformální,

---

¹¹⁴ MANSFIELD D., Alan a CUNNINGTON Phillis, E.: *Handbook of English costume in the twentieth century, 1900-1950*. London. 1973, s.264-266

¹¹⁵ KINGSLAND. Florence Burton: *Etiquette for all occasions*. New York. 1901. s. 340 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/etiquetteforall00kingiala/mode/2up>>

tak i přesto mohou vyžadovat takovéto odění.¹¹⁶ Poměry se v tomto nezměnily až do dekády po první světové války. Dokonce i v průběhu tohoto konfliktu můžeme pozorovat v dobových příručkách etikety od Emily Holt to, že frak je stále na vrcholu žebříčku pánského odění v oblasti vertikální formality i horizontálního užívání. Ta se shoduje se svými kolegyněmi, že „frak je pravidlem“ pro všechny případy od společných večeří až po návštěvy večerních společenských akcí.¹¹⁷

Po první světové válce si však již lze povšimnout jistých změn, které se staly více prominentními ve 20. letech. Například v knize Lillian Watson je již frak uváděn jako druhá varianta pánského odění na večer, první místo patří smokingu. K fraku již v tomto směru vidí pouze užití jakožto oblečení k formálním večeřím o více lidech. Odění muže se musí přizpůsobit tomu, co má jeho partnerka. Pokud si tudíž bere velkou večerní, pak přirozeně tak činí i muž. Tedy v případě návštěvy opery či bálu jde žena zrovna v takových šatech, musí muž volit frak.¹¹⁸ V této době četnost užívání tohoto druhu odívání na ústupu a spíše se začíná vyrovnávat v užívání smokingu. Avšak stále lze pozorovat to, že frak ještě definitivně nemizí a objevuje se i nadále v pánské šatně. Emily Post ho bere za druh odění, na kterém by měl muž šetřit ze všeho nejméně. Jeho nošení vidí v největší prominenci na těchto pěti místech.¹¹⁹

1. V opeře.
2. Na večerní svatbě.
3. K večeřím, na které jsou pozvánky psány formálním způsobem.
4. Na bál či formální večerní zábavu.
5. Pokud cestujeme po Evropě v rámci diplomatických služeb.

Frak tedy již není automaticky vnímán jako stereotyp na večer, ale spíše jako odění, ke kterému musíme mít zvláštní příležitost, abychom ho mohli nosit. Takové postavení není překvapující, jelikož bouřlivá dvacátá léta měla tendenci rozvolňovat poměry a nepohodlný frak, který navíc jen velmi těžko přijímal jakékoliv změny zrovna nebyl ideálem moderní doby, ale spíš historickým odkazem na staré časy královny Viktorie. Ve třicátých letech se pak jeho užívání ustálilo a zůstal ve stejném postavení jako v letech dvacátých. Kromě již zmíněného

---

¹¹⁶ ROBERTS, Helen Lefferts: *Putnam's Handbook of etiquette*. New York. 1913. s. 156 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/cu31924031449048/>>

¹¹⁷ HOLT, Emily: *Encyclopaedia of etiquette*. New York. 1915. s. 106 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/cu31924014097301/mode/2up>>

¹¹⁸ WATSON, Lillian Eichler. *Book of etiquette*. New York. 1921, s. 149 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/bookofetiquette00wats/mode/2up>>

¹¹⁹ POST, Emily: *Etiquette in Society, in Business, in Politics, and at Home*. New York. 1922, s.563 a s. 569 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/etiquetteinsoci00postgoog/>>

Drape Cut však u něj nedošlo k žádné jiné změně, a tudíž ve 30. letech začíná ještě více zastarávat. V tomto směru se nabízí jeho srovnání se smokinem, který dokáže jít s dobou a požadavky mladých lidí na komfort odívání a pohodlnost jeho nošení. Zatímco smoking prochází ve 30. letech dalšími výraznými změnami, pak frak nikoliv.

Druhá světová válka znamenala pro frak již druhý velký problém v časovém rozmezí třiceti let. Pokud mluvíme v případě meziválečného období o postupném odcházení fraku, pak druhá světová válka jeho odcházení spíše urychlí. První ránu přineslo War Production Board a jeho omezení. Frak, jehož struktura je komplikovaná a vyžaduje řadu složitě vyráběných komponentů a mnoho textilu, byl samozřejmě trnem v oku této instituce. Zákaz jeho výroby tedy na sebe nenechal dlouho čekat a od 30. března 1942 se stala produkce i prodej téměř nemožnými.¹²⁰ Muži museli podobně jako u smokingu doufat, že jim frak vydrží a potenciální noví zájemci měli smůlu. Dá se však předpokládat, že i kdyby nebyla produkce zrušena, tak by jeho popularita i tak nestoupala. Konstrukčně zastaralé odění s jasně vymezenými místy užívání totiž v polovině 40. let mezi mladými lidmi nenacházelo téměř žádné zastání.

V oblasti filmu se s frakem můžeme setkat jakožto s formálním večerním oděním, které i zde užívají herci při ztvárnění slavnostních bálů a plesů. Nejčastěji bývá zobrazován jako součást nobility a bohatších vrstev. Problém šosatého oděvu v této době je však zobrazen i ve filmu. Například ve filmu *Leopardí žena* z roku 1938 dochází k vyobrazení problému, při kterém se Cary Grantovi a Katharine Hepburnové roztrhnou spodní části jejich šatů a musí opatrně vycouvat z místnosti, aby nedošlo ke společenskému faux pas v podobě odhalení pozadí obou zmíněných. Setkat se s ním lze i v případě filmu *Bouřlivá dvacátá léta* z roku 1939, který je zasazen do doby prohibice a v němž se Humphrey Bogart ukazuje jako ničemný oligarcha s příjemnými způsoby vystupování, avšak špatnými způsoby vyjednávání. Za zajímavé z hlediska dresscodu lze považovat jeho pojetí ve filmu *The Lady Eve*. Zde se objeví ve 40. letech ve vznešené společnosti, která však již mezi sebe pouští smokingy, a proto působí přinejmenším kontrastně s novostí bílého smokingu, který se vedle něj ve filmu objeví.

Viditelná nepopularita je i v dobových knihách etikety. *Millicent Fenwick* se k němu v poválečném období vyjadřuje takto „Frak byl povinným oděním do opery pro všechny muže v divácké lóži i v samotném orchestru. Nyní však můžeme vidět muže, s výjimkou těch ve zralém věku, chodit do opery ve fraku pouze velmi zřídka. Není to dokonce považováno ani za

---

¹²⁰ SCHOEFFLER, Oscar. E., *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974. s. 25

povinnost. Výjimkou jsou premiéry, na které se sice většina mužů do opery ve fraku vypraví, avšak jistá část již nosí i v těchto případech smoking. V orchestru už nosí většina mužů smoking a jen část si vystačí s frakem.¹²¹ Tato část potvrzuje to, že v této době již frak začíná být těžkým reliktem, který je spíše spojen se staršími generacemi, jež si na něj v mládí navykli a do 40. let byl pro ně standardem. Potvrzuje to pak i fakt, že v této době začíná být smoking čistě alternativním typem odějí k fraku v téměř všech prostředích pouze s málo výjimkami. Pořadatelé pak museli častokrát snižovat i dané požadavky na dress code a připustit to, že například mládež již frak vůbec nevlastnila, a ani se žádným způsobem neměla k tomu si jej pořizovat. Raději než akce podobného charakteru zrušit, pak viděli řešení ve snížení požadavků na oděv.¹²² Onou výjimkou v tomto směru jsou pak specifické pozvánky. Zde například Fenwick uvádí ono označení „White Tie“, které stojí na pozvánkách k vybraným akcím, jež měli nejčastěji podobu slavnostních bálů, oficiálních recepcí, večerních svateb a vysoce formálních večeří.¹²³ Jde tedy vidět, že oblek v tomto ohledu úspěšně tlačí svůj původní večerní ekvivalent, smoking, do specifického prostředí, ve kterém naopak smoking musí vytlačet frak. Ten z pragmatického hlediska pomalu umírá. Fraku však navzdory svému silně omezenému výběru míst a událostí zůstalo i nadále označení formální odějí, které drží dodnes podobně jako jeho denní sourozenec – žaket.

---

¹²¹ FENWICK, Millicent: *Vogue's book of etiquette*. New York. 1948, s. 619 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/voguesbookofeti00fenw/page/n9/mode/2up>>

¹²² MARSHALL, Peter, POSTWAR PERIOD: SEMI-FORMAL TRANSITION, [online]. [Cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <<https://www.gentlemansgazette.com/tuxedo-black-tie-guide/black-tie-tuxedo-history/postwar-tuxedos-black-tie/>>.

¹²³ FENWICK, Millicent: *Vogue's book of etiquette*. New York. 1948, s. 620 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/voguesbookofeti00fenw/page/n9/mode/2up>>

Vývoj žaketu

Jeden z genetických předchůdců obleku, který byl nebývale populární na počátku 20. století, je i žaket. Jeho postavení bylo tehdy na výši a podobně jako redingot byl standardním oděním určeným k dennímu odívání. Byl formálnější než oblek, dle Farida Chenouna odpovídal polo-formálnímu stylu odění¹²⁴, kdy se dokázal efektivně zařadit mezi formální redingot a neformální oblek. Oscar Schoeffler ho však v tomto případě řadí do formálního šatníku po bok redingotu a v opozici vůči obleku.¹²⁵ Jak jsem uvedl u smokingu, tato terminologie může být různými autory chápána poměrně relativně, avšak v dobách viktoriánské epochy a období vlády Eduarda VII. byla standardně uváděna šatstva většinou pouze v dichotomii založené na délce šosů, tj. formální se šosy a neformální bez nich. Z tohoto hlediska by pak byl žaket jednoznačně blíže fraku a redingotu a patřil by spíše do formálního šatstva, i když denního, které se vnímalo jako méně formální a mělo méně fixní prvky než to večerní. Této varianty bych se držel i z toho důvodu, že pokud budeme brát v potaz délku šosů, pak se v průběhu let objevuje mezi žaketem a oblekem ještě jedna varianta, která je v mnoha částech stejná jako žaket, avšak obsahuje syntaktický prvek obleku – běžné krátké sako. Tato varianta se bude nazývat Stresemann a vzhledem k absenci šosů sedí do kategorie poloformální mnohem více, podobně jako smoking. Považuji to za schůdnější variantu, neboť by bylo nepraktické přidávat na pomezí neformálního obleku a potenciálně poloformálního žaketu ještě „čtvrťformální“ Stresemann.

Žaket má řadu podobných vlastností jako jeho večerní sourozenec frak. Podobně jako on má převážně fixní skladbu, která jen do určité míry umožňuje svému nositeli manévrování v oblasti nošení. A stejně jako frak se žaket za poslední století vyvinul jen pramálo. Hardy Amies uvádí jeho původ v jezdeckém kabátu z 18. století. Na základě tohoto tvrzení pak zdůvodňuje i vykrojení typické pro kabátec žaketu. Na rozdíl od fraku totiž nemá odstřižené přednice a jeho knoflík(y) nemají rudimentární povahu, avšak funkčně slouží k zapínání. Žaket jako celek se nosí s černým či šedým cylindrem, dlouhým černým kabátcem se šosy, šedými či černými kalhoty s bílým/šedým proužkem a jinak barvitě výraznější vestou. Alternativně taky mohou všechny jeho hlavní komponenty barvu sdílet. Šosy pak stejně jako u fraku sahaly po úroveň kolenních jamek. Klopy byly až na výjimky špičaté. Vázanky měly nejčastěji podobu kravat či specifických typů regat a plastrónů. Boty byly nejčastěji vysoké s psími dečkami.¹²⁶

---

¹²⁴ CHENOUNE, Farid. *History of Men's Fashion*. Paris. 1995, s. 122

¹²⁵ SCHOEFFLER, Oscar. E., *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974. s. 184-185

¹²⁶ MANSFIELD D., Alan a CUNNINGTON Phillis, E.: *Handbook of English costume in the twentieth century, 1900-1950*. London. 1973, s.247-248

Popularity pak nabyl v situaci, kdy působil alespoň v určitém směru moderněji než obstarožní redingot, který o své přednice nikdy nepřišel a zůstal v obou variantách zapínání stejný v průběhu všech desetiletí.¹²⁷

Z hlediska etikety se pak bral v této době jako více formální alternativa vůči normálnímu obleku. Ačkoliv jejich užívání v tomto směru je do určité míry podobné, pak například v kostele bylo lepší volit tento druh odějí.¹²⁸ Emily Holt pak v tomto směru píše, že okolo roku 1915 se podařilo žaketu úspěšně nahradit v New Yorku již zmiňovaný redingot. V průběhu první světové války se tedy stává žaket dominantním oděním pro svatby a více formální události po boku redingotu, který již pomalu mizí. V této době pak dochází i k souboji mezi redingotem a žaketem o postavení v oblasti odpoledne,¹²⁹ které je někdy až do hospodářské krize uváděno jako nezávislá část dne stojící v hierarchii formality na střední úrovni mezi neformálním ránem a formálním večerem.¹³⁰ Stejně tak je v této době vnímán jako varianta odějí pro pohřby.¹³¹ Úplného povýšení žaketu na vyšší úroveň se však jeho nositelé dočkali až po první světové válce. Po tomto konfliktu se z žaketu stává běžné odějí k formálnímu obědu¹³² či na obchodní jednání v odpoledních hodinách.¹³³ Ve stejném světle ho vidí v roce 1922 i Emily Post, když o tomto druhu odějí píše „Formální šaty na odpoledne se skládají z černého žaketu s vestou z černé látky či bílého piké a šedo-černě pruhovaných kalhot.“ Jeho využití však v poválečné Americe bylo limitováno počtem denních formálních akcí, které byly například v Británii časté. Například dostihy či výstavy rostlin v tomto směru byly typické spíše pro Británii. Post si je této skutečnosti vědoma a uvádí, že typické je v této sféře používání i obleku, který pomalu vytlačí oba své formálnější protějšky.¹³⁴ Vzhledem k tomu, že v této době jsou rozdíly mezi redingotem a žaketem již téměř úplně smazány, pak v její koncepci se jedná o téměř stejně využitelné druhy garderoby v následujícím seznamu.¹³⁵

1. V poledních či odpoledních svatbách.

---

¹²⁷ LAVER, James. *Costume and Fashion: A Concise History*. New York. 2002. s. 250

¹²⁸ KINGSLAND, Florence Burton. *Etiquette for all occasions*. New York. 1901. s. 338 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/etiquetteforallo00kingiala/mode/2up>>

¹²⁹ HOLT, Emily. *Encyclopædia of etiquette*. New York. 1915. s. 234 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/cu31924014097301/page/n255/mode/2up?q=cutaway>>

¹³⁰ CHENOUNE, Farid. *History of Men's Fashion*. Paris. 1995, s. 174

¹³¹ HOLT, Emily. *Encyclopædia of etiquette*. New York. 1915. s. 340 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/cu31924014097301/page/n255/mode/2up?q=cutaway>>

¹³² WATSON, Lillian Eichler. *Book of etiquette*. New York. 1921, s. 54-55 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/bookofetiquette00wats/mode/2up>>

¹³³ Tamtéž, s. 148

¹³⁴ POST, Emily. *Etiquette in Society, in Business, in Politics, and at Home*. New York. 1922, s. 566 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/etiquetteinsoci00postgoog/>>

¹³⁵ Tamtéž, s.569

2. V neděli do kostela za podmínky, že se nacházíme v městské zástavbě.
3. Na jakoukoliv formální denní akci.
4. V Anglii k obchodním jednáním.
5. Jako ceremoniář u svatby.
6. Pokud jste nosič rakve.

Jejich užívání pak do značné míry zůstalo podobné i v následujících letech a z širšího užívání pak žaket podobně jako frac vypadl po druhé světové válce. V knize etikety od Millicent Fenwick z roku 1948 se dočteme, že žakety jsou již nošeny jen velice zřídka a na většině míst je vytlačily řadové obleky. Nejčastějším oděním tedy v této době zůstávají v případě svateb, pohřbů a oficiálních událostí. Navíc i v těch se používají pouze v určitém specifiku. Například pouze velké městské pohřby významných osob. Stejně tak v případě svateb, pokud je zejména muž ženich, svědek či otec nevěsty.¹³⁶ Oficiálně pak na konci čtyřicátých let zůstává v úrovni formálního denního odívání.

V oblasti filmu se lze s žaketem rovněž setkat. Nejčastěji se v průběhu 30. let objevuje v roli svatebního úboru. Plní tedy v této době stejnou funkci jako v reálu. V takovém užití ho vidíme například ve snímcích *Gangsterská nevěsta* z roku 1941, kde ho má na svůj „nepovedený“ sňatek Gary Cooper a všichni jeho svatební hosté. Je zde postaven do opozice s oblekem, který má jeho konkurent v podobě mafiána, který si svoji nevěstu nechce nechat odvést. Režisér Howard Hawks ho zde dává navíc do k nošení starých profesorů historie, lingvistiky a jiných věd, kteří píší vědecké veledílo. Podobné užití má i v případě filmů *The Palm Beach Story* z roku 1942, tentokrát v hlavní roli s Joelem McCreou. Stejně tak v případě svatebních slavností se objeví i v *The Lady Eve* z roku 1941.

---

¹³⁶ FENWICK, Millicent: *Vogue's book of etiquette*. New York. 1948, s. 617 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/voguesbookofeti00fenw/page/n9/mode/2up>>

Vývoj odění Stresemann

Jako vhodnějšího kandidáta pro umístění na poloformální příčku v hierarchii odívání lze najít oblek nazvaný Stresemann. Ačkoliv jeho původ se dá taktéž dohledat v již dřívějších dobách, konkrétně konce 19. století, pak do běžného užívání se dostal až ve 20. letech 20. století. Jeho zařazení do standardního šatníku pak mělo podobný vývoj jako v případě smokingu, potažmo fraku. Tím jest větší pohodlí a jistá nenáročnost na postavu nositele. Jeho vývoj bude pokračovat až do třicátých let, kdy poměrně ustrne a po druhé světové válce víceméně na většině míst zmizí. Z hlediska konkrétních částí je se jedná prakticky o skladbu žaketu, kterému však chybí specifický kabátec s šosy a je nahrazen neformálním sakem. Kombinuje tak prvky formálního šatníku z hlediska žaketu, tak neformálního z hlediska obleku. Populárním pak byl ve většině zemí jak anglosaského, tak i pro nás blízkého středoevropského prostoru.¹³⁷ Millicent Fenwick jako jedna z mála věnuje tomuto druhu odění svoji pozornost z hlediska poválečné etikety. V roce 1948 uvádí. „Nyní je nošeno zejména staršími muži v neděli a obvykle ve velkých městech k příležitostem, kde by se obvykle muž objevil v žaketu. Občasně se objeví u formálních obědů. Stejně tak u oficiálních denních jednání, pokud tedy nositelem není hostitel či čestný host.“ A k tomu následně Fenwick doplňuje poměrně důležitý fakt a to ten, že se k němu nosí především buřinka.¹³⁸ Tento druh klobouku má svoji poslední typickou společnost právě v tomto druhu zvláštního obleku. Mezi známé nositele patřili zejména Winston Churchill a Dwight D. Eisenhower či z fiktivních postav pan Tau.

---

¹³⁷ Schneider, Sven Raphael. *The Stresemann – A German Variety Of The Stroller*. 2010. [online]. [Cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <<https://www.gentlemansgazette.com/stresemann/>>.

¹³⁸ FENWICK, Millicent: *Vogue's book of etiquette*. New York. 1948, s. 617 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/voguesbookofeti00fenw/page/n9/mode/2up>>

Závěr:

Vývoj odění v průběhu první poloviny dvacátého století se ukazuje být ve výsledku jako velmi proměnlivý. Pokud muži začátku dvacátého století byli nuceni chodit v oblečení, které bylo nepohodlné, těžké a příliš velké, pak na můžeme vidět jeho vývoj v dějinách. Pánské odění v tomto směru jednoznačně ovlivnila první světová válka, která popustila uzdy formality a umožnila mládeži modernizovat šatník do alespoň trochu příjemné podoby. Podobně tak můžeme vidět vývoj odění na pánském šatníku i v průběhu dvacátých let a třicátých let, které jsou spojeny s velkou hospodářskou krizí. Ta zase umožnila bohatým, kteří jako jediní si to mohli dovolit, posunout hranice dále a udělat oblečení vznešeným a moderním. Velkou událostí, co se týče odění byla i druhá světová válka. Ta umožnila na základě počáteční stagnace o to větší vypnutí sil na konci pro modernizaci pánského odění a jeho odeslání do dalších desetiletí v podobě, která vydrží pánskému obleku až dodnes.

V posunu formality lze v průběhu první poloviny 20. století sledovat proměny zejména v souvislosti s velkými událostmi. Příručky etikety zaznamenávají po každé světové válce jistý úpadek užití formálních odění při formálních událostech. Formalita, kterou symbolizovala noc, zima a město po každém konfliktu či krizi přichází o další výsostné postavení a den spojený s venkovem i létem se vkrádá do jejího postavení v šatníku. Nejtypičtějším představitelem takové mobility byl dle dobových časopisů i knih etikety jednoznačně smoking, který ačkoliv na začátku byl brán za absolutně podřadné odění, pak na konci 40. let se sotva zachránil z důvodu toho, že byl ve formálnosti nade všemi. Podobně tak i oblek, který začal jako odění, ve kterém se nesmělo v neděli do kostela. Na konci čtyřicátých let existence ho již bylo možné vidět i na městských večírcích. Nicméně i velká hospodářská krize v tomto směru podmínila například spojení ranního a odpoledního odění do jednoho, nejčastěji celodenního. Řada těchto změn byla podmíněna tedy návratem vojáků domů, kteří požadovali komfort a větší pohodlí, ke kterému však skladebně zastarávající formální odění nemohlo přistoupit. Jeho adopce napříč generacemi tedy postupně poklesla a stalo se z něj odění spíše postarších mužů, kteří byli tradicionalistického přesvědčení. Rozchod tohoto pojetí je pak viditelný i v dobových pracích etikety, které třeba v době po druhé světové válce odmítají reflektovat některé neformální prvky v dříve formálním odění.

Postavení dobového odění pak bylo vyobrazeno i ve filmech. Nejčastěji lze jeho pestrost vidět ve Screw Ball komediích či film-noirech, které byly Američanům pouštěny v dobových biografech. Muži zde nosí rozmanité typy odění od dobových obleků až po fraky a žakety. Jejich užívání ve filmech pak častokrát odpovídá i soudobému reálnému využití. Výhodou je

pak i ta skutečnost, že herci častokrát nosili spíše módní odění upravené v nejlepších britských či amerických krejčovstvích, které stály za vytvořením širšího portfolia dobové módy.

Glosář

Butoniéra – rudimentární otvor na klopě, nejčastěji užívaný pro usazení zdobivého květu, odznaku či jiné dekorace

Glenček – původně skotská tkanina se čtvercovým vzorováním, nejčastěji šedé, hnědé, zelené či modré barvy, zpravidla vlněná či bavlněná

Paddock Suit – druh obleku, konkrétně části saka, kdy se knoflíky na zapínání nachází nad pasem, nejčastěji v jezdeckém prostředí

Palm Beach Suit – pánský oblek z lehkých a vzdušných látek, nejčastěji užíván na jihu USA a potažmo následně v tropech

Piké – textilie přírodního i umělého původu, která vytváří reliéfovou strukturu podobnou například včelí plástvi či voštině, užívaná ve formálním a poloformálním odívání

Plisé – zde nejčastěji u košil, vytváří se vertikálním překládáním látky na náprsnice v určité šířce, vytváří tak zdobný efekt

Savile Row – ulice v Londýně, známá zejména jako hostitelské místo řady klasických pánských krejčovství

Bond Street – podobné skladbou i klientelou jako předchozí termín

Stroller/Stresemann – druh obleku, v dnešní době brán jako poloformální

Zoot Oblek – druh obleku, nejčastěji mezi rebelující mládeží, značně přemrštěné rozměry, obdobně koncipováno jako české potápky či francouzské Zazou

Tweedside oblek – neformální venkovské odění, užívání k lovu a sportu

Serž – hustá tkanina v keprové vazbě

Pokrývky hlavy

Buřinka – typ vyztuženého klobouku, nejčastěji bez jakéhokoliv prohloubení hlavy/střechy, s krepou ohnutou po celém obvodu směrem vzhůru

Fedora – typ měkkého klobouku z jemné plsti, nejčastěji s podélným prohloubením hlavy/střechy a lehce ohnutou, středně velkou krepou

Trilby – typ měkkého klobouku z jemné plsti, nejčastěji s podélným prohloubením hlavy/střechy a lehce ohnutou, menší krepou

Homburg – typ vyztuženého klobouku, nejčastěji s podélným prohloubením hlavy/střechy, s krepou ohnutou po celém obvodu směrem vzhůru

Cylindr – typ vyztuženého klobouku, nejčastěji s vysokou kulatou a plochou střechem, která může být skládací

Obuv dle konstrukce

Typ Oxford – uzavřené šněrování, počáteční část určená pro šněrování je uzavřená a jazyk je přišit separé, více formální než následující dva typy

Typ Derby – otevřené šněrování, svršek a strany boty tvoří samostatné části, na jedné části stran je umístěno vázání s očky na tkaničky, jazyk tvoří součást přední části svršku

Typ Blücher – otevřené šněrování, svršek a strany boty tvoří jednu část, vázání s očky na tkaničky je našito separé, jazyk tvoří součást svršku, extrémní podoba s typem Derby znamená v praxi běžnou záměnu, a to navzdory konstrukční odlišnosti

Typ Opera Pumps – pánské lodičky, bez šněrování, s velkým vykrojením a zdobnou mašlí na špičce, archaické a s jasně daným užíváním, vrchol v žebříčku formality

Obuv dle zdobení

Wholecut – jednodušší bota, celá svrchní část vyrobena z jednoho jediného kusu, značně formální

Plain Toe – nezdobná bota, svršek a strany však bývají odděleny, formální

Quarter Brogue – bota pouze velice lehce zdobná, špička boty je oddělena od svršku, méně formální

Half Brogue – zdobná bota, špička boty je bohatě perforována v různých ornamentech, neformální

Full Brogue s Wingtips – velmi zdobná bota, bota je po celé své svrchní části bohatě zdobená perforacemi, špička je navíc tvarována tak, že tvoří útvar podobný okřídleným ptákům, značně neformální

Spectator Shoe – viz. předchozí, ovšem s přihlédnutím k faktu, že jednotlivé zdobné části jsou střídavě barveny odlišnými barvami, nejčastější kombinace jsou černo-bílá a hnědo-bílá.

Seznam literatury a pramenů

Seznam literatury

AMIES, Hardy: *ABC of Men's Fashion*, London, 1964

AMIES, Hardy: *The Englishman's Suit*, London, 1994

BURIANOVÁ, Miroslava: *Móda v ulicích protektorátu*. Praha. 2013

HAJNÁ, Milena: *Šaty chodící*. České Budějovice. 2016

HARTMANNOVÁ KYBALOVÁ, Ludmila: *Dějiny odívání*. Praha. 1996

CHENOUNE, Farid. *History of Men's Fashion*. Paris. 1995

KUTÍLKOVÁ, Dagmar: *Vojenské odívání*. Praha. 2008

LAVER, James: *Costume and Fashion: A Concise History*. New York. 2002.

MANSFIELD D., Alan a CUNNINGTON Phillis, E.: *Handbook of English costume in the twentieth century, 1900-1950*. London. 1973

MARSHALL, Peter. *Black Tie & Tuxedo History*, [online]. [Cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <<https://www.gentlemansgazette.com/tuxedo-black-tie-guide/black-tie-tuxedo-history/>>.

MEARS, Patricia et al.: *Ivy Style*. New York. 2012

MUSGRAVE, Eric: *Sharp Suits*. London. 2019

SCHNEIDER, Sven Raphael: *Gentlemen Of The Golden Age*. Gentleman's Gazette. 2015

SCHNEIDER, Sven Raphael. *The Stresemann – A German Variety Of The Stroller*. 2010. [online]. [Cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <<https://www.gentlemansgazette.com/stresemann/>>.

SCHOEFFLER, Oscar. E.: *Esquire's Encyclopedia of 20th Century Men's Fashion*. Washington D.C., 1974.

STEVENS, J. Earle. *Grizzly's Lark and a Legend*. 1988 [online]. [Cit. 2020-10-04]. Dostupné z: <http://www.tpfyi.com/events/JES-Grizzly's%20Lark004.pdf/>

STOREY, Nicholas. *History of Men's Accessories*. 2011

STOREY, Nicholas. *History of Men's Etiquette*. 2011

STOREY, Nicholas. *History of Men's Fashion*. Barnsley. 2015

Seznam pramenů

BLUM, Stella: *Everyday Fashions of the Thirties*. New York. 1986

BLUM, Stella: *Everyday Fashions of the Twenties*. New York. 1981

THE DUKE OF WINDSOR. *A Family Album*. 1960 cit. In: AMIES, Hardy: *The Englishman's Suit*, London, 1994, s. 24

Esquire, Chicago 1933, 9 (1), s.75, 76, 82 a 87 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1933-09/page/n45/mode/1up?q=book>

Esquire, Chicago 1934, 2 (1), s.82 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1934-02/page/n41/mode/2up>>

Esquire, Chicago 1936, 5 (1), s. 158 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1936-05/page/n79/mode/2up>

Esquire, Chicago 1937, 7 (1), s. 156 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1937-07/page/n81/mode/2up>>

Esquire, Chicago 1938, 6 (1), s. 9 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1938-06/page/n4/mode/1up>

Esquire, Chicago 1939, 7 (1), s. 30 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1939-07/page/n19/mode/2up>

Esquire, Chicago 1936, 11 (1), s. 170 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1936-11/page/n86/mode/1up>>

Esquire, Chicago 1936, 12 (1), s. 260 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/Esquire-Magazine-1936-12/page/n130/mode/1up>>

FENWICK, Millicent: *Vogue's book of etiquette*. New York. 1948 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/voguesbookofetiq00fenw/page/n9/mode/2up>>

GRAFTON, Carol Belanger: *Fashions of the Thirties*. New York. 1993

HOLT, Emily: *Encyclopædia of etiquette*. New York. 1915 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/cu31924014097301/mode/2up>>

HOLT, Emily: *Everyman's encyclopædia of etiquette*. New York. 1920 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/everymansencycl00holtgoog/>>

KINGSLAND. Florence Burton: *Etiquette for all occasions*. New York. 1901 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/etiquetteforallo00kingiala/mode/2up>>

OLIAN, JoAnne: *Everyday Fashions 1909-1920*. New York. 1995

OLIAN, JoAnne: *Everyday Fashions of the Thirties*. New York. 1992

POST, Emily: *Etiquette in Society, in Business, in Politics, and at Home*. New York. 1922 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/etiquetteinsoci00postgoog/>>

ROBERTS, Helen Lefferts: *Putnam's Handbook of etiquette*. New York. 1913 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/cu31924031449048/>>

VANDERBILT, Amy. *Complete Book of Etiquette*. New York. 1952 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/amyvanderbiltSCO00vandrich/page/n7/mode/2up>>

WATSON, Lillian Eichler. *Book of etiquette*. New York. 1921 [online]. [Cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/bookofetiquette00wats/mode/2up>>